

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Strasbourg, 17. november 2021

MIN-LANG (2021) 20

DEN EUROPEISKE PAKTEN OM REGIONS- ELLER MINORITETSSPRÅK

**Rapport fra Ekspertkomiteen
framlagt for Europarådets ministerkomité
i samsvar med paktens artikkel 16**

Åttende rapport

NORGE

Den europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk fastsetter en kontrollordning med henblikk på å evaluere hvordan en part anvender pakten, for om nødvendig å gi anbefalinger om forbedring av partens lovgivning, politikk og praksis. Det sentrale elementet i denne prosedyren er Ekspertkomiteen, som er opprettet ved paktens artikkel 17. Komiteens hovedformål er å avgi rapport til Ministerkomiteen om sin evaluering av en parts oppfyllelse av sine forpliktelser, undersøke den faktiske situasjonen for regions- eller minoritetsspråk i staten, og eventuelt oppmuntre parten til gradvis å øke omfanget av sine forpliktelser.

For å gjøre dette arbeidet enklere har Ministerkomiteen, i samsvar med artikkel 15 paragraf 1, fastsatt en ramme for periodiske rapporter som partene må framlegge for Generalsekretæren. I henhold til denne rammen skal staten redegjøre for den konkrete gjennomføringen av pakten og den generelle politikken for språkene som er beskyttet under del II. Staten skal også redegjøre for alle tiltak som er truffet i forbindelse med gjennomføringen av bestemmelsene valgt for hvert språk som er beskyttet i henhold til paktens del III. Komiteens første oppgave er derfor å undersøke opplysningene i den periodiske rapporten for alle de relevante regions- eller minoritetsspråkene på vedkommende stats territorium. Den periodiske rapporten skal offentliggjøres av staten i samsvar med artikkel 15 nr. 2.

Komiteens rolle er å evaluere gjeldende lover og forskrifter og faktisk praksis i hver enkelt stat med hensyn til regions- eller minoritetsspråk. Komiteens arbeidsmetoder er utarbeidet deretter. Komiteen innhenter opplysninger fra de respektive myndigheter og fra uavhengige kilder i staten for å få en mest mulig korrekt oversikt over den faktiske språksituasjonen. Etter en foreløpig gjennomgang av den periodiske rapporten stiller Ekspertkomiteen om nødvendig spørsmål til hver part for å innhente utfyllende opplysninger fra myndighetene om saker den mener er utilstrekkelig belyst i selve rapporten. Denne skriftlige prosedyren følges normalt opp med at en delegasjon fra komiteen foretar et besøk i den aktuelle staten. Under dette besøket møter delegasjonen organer og foreninger hvis arbeid er tett knyttet til bruken av de aktuelle språkene, og rådfører seg med myndighetene om saker den er blitt gjort oppmerksom på. Denne informasjonsinnhentingsprosessen er utformet slik at Ekspertkomiteen skal være i stand til mer effektivt å evaluere anvendelsen av pakten i den aktuelle staten.

Når denne prosessen er avsluttet, vedtar Ekspertkomiteen sin egen rapport. Når Ekspertkomiteen har vedtatt evalueringsrapporten, framlegges denne for myndighetene i vedkommende stat slik at disse eventuelt kan uttale seg innen en gitt tidsfrist. Staten kan på dette stadiet be om en konfidensiell dialog. Deretter offentliggjøres den endelige evalueringsrapporten, sammen med eventuelle kommentarer som statens myndigheter måtte ha kommet med. Dette dokumentet blir deretter overført til Ministerkomiteen, som så vedtar sine anbefalinger til staten, på grunnlag av forslagene til anbefalinger i evalueringsrapporten.

INNHOOLD

Sammendrag	4
Kapittel 1	Situasjonen for regions- eller minoritetsspråkene i Norge – nyere utviklingstrekk
	5
1.1	Generelle utviklingstrekk i politikk, lovgivning og praksis vedrørende regions- eller minoritetsspråk i Norge.....
	6
1.2	Situasjonen for de enkelte regions- eller minoritetsspråkene i Norge.....
	13
Kapittel 2	Norges oppfyllelse av sine forpliktelser etter Den europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk og anbefalinger
	19
2.1	Kvensk
	19
2.1.1	<i>Norges oppfyllelse av sine forpliktelser etter Den europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk vedrørende beskyttelse og fremming av kvensk</i>
	19
2.1.2	<i>Anbefalinger fra Ekspertkomiteen om hvordan man kan forbedre beskyttelsen og fremmingen av kvensk i Norge</i>
	20
2.2	Lulesamisk
	21
2.2.1	<i>Norges oppfyllelse av sine forpliktelser etter Den europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk vedrørende beskyttelse og fremming av lulesamisk</i>
	21
2.2.2	<i>Anbefalinger fra Ekspertkomiteen om hvordan man kan forbedre beskyttelsen og fremmingen av lulesamisk i Norge</i>
	22
2.3	Nordsamisk
	23
2.3.1	<i>Norges oppfyllelse av sine forpliktelser etter Den europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk vedrørende beskyttelse og fremming av nordsamisk</i>
	23
2.3.2	<i>Anbefalinger fra Ekspertkomiteen om hvordan man kan forbedre beskyttelsen og fremmingen av nordsamisk i Norge</i>
	26
2.4	Romanes
	28
2.4.1	<i>Norges oppfyllelse av sine forpliktelser etter Den europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk vedrørende beskyttelse og fremming av romanes</i>
	28
2.4.2	<i>Anbefalinger fra Ekspertkomiteen om hvordan man kan forbedre beskyttelsen og fremmingen av romanes i Norge</i>
	29
2.5	Romani
	30
2.5.1	<i>Norges oppfyllelse av sine forpliktelser etter Den europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk vedrørende beskyttelse og fremming av romani</i>
	30
2.5.2	<i>Anbefalinger fra Ekspertkomiteen om hvordan man kan forbedre beskyttelsen og fremmingen av romani i Norge</i>
	31
2.6	Sørsamisk
	32
2.6.1	<i>Norges oppfyllelse av sine forpliktelser etter Den europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk vedrørende beskyttelse og fremming av sørsamisk</i>
	32
2.6.2	<i>Anbefalinger fra Ekspertkomiteen om hvordan man kan forbedre beskyttelsen og fremmingen av sørsamisk i Norge</i>
	33
Kapittel 3 [Forslag til] Anbefalinger fra Europarådets ministerkomité	34
Vedlegg I: Ratifikasjonsdokument	35
Vedlegg II: Kommentarer fra norske myndigheter	36

Sammendrag

Den åttende evalueringsrapporten fra Ekspertkomiteen bygger på den politiske og rettslige situasjonen som rådet da Ekspertkomiteen gjennomførte sitt besøk i Norge i august 2021.

Norge var den første staten som ratifiserte Den europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk i 1993, og pakten trådte i kraft i Norge i 1998. Pakten kommer til anvendelse på seks minoritetsspråk: kvensk, lulesamisk, nordsamisk, romanes, romani og sørsamisk. Alle disse språkene er beskyttet av konsolidert norsk lovgivning, gjennom språkloven, som ble vedtatt i mai 2021.

Blant de seks språkene som er omfattet av pakten, er den nasjonale lovgivningen spesielt gunstig for de samiske språkene, gjennom krav om at offentlig forvaltning bruker både samisk og norsk; denne gunstige stillingen forsterkes av den pågående digitaliseringen av offentlige tjenester og av utdanning. Digitalisering kan ses på som en forbedring, men også som en barriere mot lik tilgang til tjenester når man snakker minoritetsspråk, for eksempel innen helsetilbud og sosiale tjenester.

Innen utdanning har det vært praktisert nett- eller hybridundervisning i regions- eller minoritetsspråk, spesielt i avsidesliggende områder eller for elever og studenter som har en reisende livsstil. Dette viste seg å være en ressurs under koronapandemien, da alle elever og studenter kunne følge timene sine som vanlig under de kortvarige, lokale nedstengningene av norske skoler og universiteter. Klasseromsundervisning bør imidlertid foretrekkes i så stor grad som mulig, og digitale læremidler bør videreutvikles basert på erfaringer fra pandemien.

Romanes og romani er nærmest usynlige språk i det offentlige liv, men det er truffet spesielle tiltak, som for eksempel aktivitetene til Romano Kher (Romsk kultur- og ressurscenter) i Oslo. Det kvenske språket trenger sterkere støtte, særlig innen utdanning. Språkrådets og Kulturrådets arbeid for de tre nasjonale minoritetsspråkene forventes å forsterke disse språkenes stilling.

Språkene som er beskyttet av del II, er i ferd med å gå tapt som morsmål/førstespråk blant de yngre, selv om mange unge får noe undervisning i disse språkene i utdanningssystemet. Krav på videregående nivå har imidlertid ført til at mange elever velger å ikke fortsette med regions- eller minoritetsspråket, og dette har negative konsekvenser for rekrutteringen til lærerutdanninger som har regions- eller minoritetsspråk som integrert fag.

Det er behov for en mer effektiv bevisstgjøring om kvensk, lulesamisk, romanes, romani og sørsamisk som minoritetsspråk i Norge. Kunnskapen om disse språkene og om kulturen de representerer, bør være en del av målene og praksisen i barnehage, grunnskoleopplæring, videregående opplæring, lærerutdanning, journalistutdanning og media i alle deler av Norge.

Kapittel 1 Situasjonen for regions- eller minoritetsspråkene i Norge – nyere utviklingstrekk

1. Den europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk (heretter kalt «pakten») er en traktat fra Europarådet som pålegger de kontraherende stater å beskytte og fremme landets tradisjonelle minoritetsspråk på alle områder av det offentlige liv: utdanning, rettsmyndigheter, administrative myndigheter og offentlige tjenester, media, kulturaktiviteter og -anlegg, det økonomiske og sosiale liv og grenseoverskridende kontakter. Norge undertegnet pakten i 1992 og ratifiserte den i 1993. Pakten trådte i kraft i Norge 1. mars 1998.¹ Ifølge tidligere uttalelser fra Norge omfattet pakten følgende seks språk i inneværende overvåkingsperiode: Kvensk², lulesamisk, romanes, romani og sørsamisk omfattes bare av paktens del II, mens nordsamisk omfattes av både del II og del III. 14. oktober 2021 ble Ekspertkomiteen informert om at Norge hadde vedtatt at også lulesamisk og sørsamisk skulle omfattes av paktens del III. Ekspertkomiteen berømmer norske myndigheter for denne beslutningen og ser fram til å motta mer informasjon om gjennomføringen av de valgte bestemmelsene i neste periodiske rapport.

2. I henhold til paktens artikkel 15 paragraf 1 skal partene hvert tredje år framlegge en rapport om gjennomføringen av pakten.³ Myndighetene i Norge framla sin åttende periodiske rapport 14. september 2020, samtidig som de framla den femte statsrapporten om gjennomføringen av Rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter (heretter kalt «rammekonvensjonen»)⁴. Den åttende periodiske rapporten følger og gir svar på alle anbefalingene, herunder anbefalinger for umiddelbare tiltak i Ekspertkomiteens sjuende evalueringsrapport.⁵ Ekspertkomiteen berømmer norske myndigheter for framleggelsen av informasjon. På grunn av tiltakene mot spredning av covid-19 i Europa kunne Ekspertkomiteens besøk i landet først gjennomføres i 2021. Etter ønske fra norske myndigheter ble besøket koordinert med det femte overvåkingsbesøket fra Den rådgivende komité for rammekonvensjonen om beskyttelse av nasjonale minoriteter, som var i gang med sin femte uttalelse om Norge.

3. Den foreliggende åttende evalueringsrapporten⁶ fra Ekspertkomiteen er basert på opplysningene som er gitt i den åttende periodiske rapporten om gjennomføringen av pakten (dokumentet MIN-LANG (2020) PR 3), og uttalelser fra myndighetens representanter og representanter for brukerne av regions- eller minoritetsspråkene under Ekspertkomiteens besøk i landet 23.–27. august 2021. Innsamlet informasjon ble komplettert med skriftlige uttalelser fra myndigheter og ikke-statlige interessenter, særlig foreninger som representerer brukerne av språkene som er beskyttet i henhold til pakten, i henhold til paktens artikkel 16 paragraf 2. Ekspertkomiteen vil gjerne rette en takk til myndighetene i Norge for deres utmerkede samarbeid under eksepsjonelle omstendigheter i pandemiårene 2020 og 2021.

4. Kapittel 1 i denne evalueringsrapporten fokuserer på generelle utviklingstrekk for regions- eller minoritetsspråkene i Norge og situasjonen for disse språkene. Det ser på tiltakene som er truffet av myndighetene i Norge for å svare på anbefalingene Ekspertkomiteen og Ministerkomiteen kom med i 2018, ved slutten av den sjuende overvåkingsperioden. Det framhever også nye problemstillinger, som tiltakene og løsningene norske myndigheter benyttet seg av for å tilpasse gjennomføringen av pakten til folkehelseiltakene som ble innført på grunn av pandemien. Kapittel 2 gir en detaljert oversikt over

¹ Da Norge ratifiserte paktens del III for «det samiske språk», spesifiserte man ikke hvilke samiske språk som var omfattet av dette begrepet. I sine kommentarer til den sjuende evalueringsrapporten uttalte norske myndigheter at del III gjelder for nordsamisk, og at lulesamisk og sørsamisk kun omfattes av del II. I 2005 anerkjente Norge kvensk som eget språk. Norges åttende periodiske rapport er basert på den samme forståelsen av paktens virkeområde som de norske svarene i den sjuende rapporteringsrunden. Se innledningen i MIN-LANG (2020) PR 3 and CM (2018)88final.

² *Kvensk er altså nå det offisielle navnet på det tradisjonelle minoritetsspråket som tidligere ble kalt kvensk/finsk.* – Se punkt 1.2. i norske kommentarer til sjuende evalueringsrapporten fra Ekspertkomiteen CM (2018) 88final og innledningen i den åttende periodiske rapporten MIN-LANG (2020) PR 3.

³ Ministerkomiteen vedtok 28. november 2018 en beslutning om styrking av overvåkingsmekanismen for Den europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk. De nye reglene, som trådte i kraft 1. juli 2019, innebærer at partene framlegger sin periodiske rapport hvert femte år (i stedet for hvert tredje år) og informasjon om gjennomføringen av anbefalingene for umiddelbare tiltak identifisert av Ekspertkomiteen i deres evalueringsrapport med to og et halvt års mellomrom.

⁴ Se forordet i den åttende periodiske rapporten MIN-LANG (2020) PR 3 og den femte periodiske rapporten om gjennomføring av rammekonvensjonen ACFC/SR/V (2020) 005.

⁵ CM (2018) 88final.

⁶ De norske periodiske rapportene om gjennomføringen av pakten (MIN-LANG (2020) PR 3) og av rammekonvensjonen (ACFC/SR/V (2020) 005) ble av norske myndigheter sett på som komplementære. Ekspertkomiteen har imidlertid særlig rettet sin oppmerksomhet mot og vektlagt innholdet i rapporten om pakten, dvs. MIN-LANG (2020) PR 3.

gjennomføringsstatus for hver av Norges forpliktelser med hensyn til de aktuelle språkene, samt anbefalingene som rettes til myndighetene i Norge. På grunnlag av sin evaluering foreslår Ekspertkomiteen, i kapittel 3, anbefalinger til Ministerkomiteen som skal rettes til norske myndigheter i henhold til paktens artikkel 16 paragraf 4.

5. Når det gjelder den detaljerte rettslige drøftelsen av hver forpliktelse, viser Ekspertkomiteen til de rapporter den tidligere har framlagt for Ministerkomiteen. Denne rapporten bygger på den politiske og rettslige situasjonen som rådet da Ekspertkomiteen gjennomførte sitt besøk til Norge i august 2021. Derfor dekker den de fire årene som har gått siden forrige besøk i Norge fant sted i oktober 2017.

6. Denne evalueringsrapporten ble vedtatt av Ekspertkomiteen 17. november 2021. Den ble offentliggjort 14. februar 2022.

1.1 Generelle utviklingstrekk i politikk, lovgivning og praksis vedrørende regions- eller minoritetsspråk i Norge

Paktens virkeområde og offentlige organers administrative ansvar

7. Pakten pålegger partene å anerkjenne regions- eller minoritetsspråk som uttrykk for kulturell rikdom (artikkel 7.1.a) og understreker behovet for besluttsom handling for å fremme dem (artikkel 7.1.c). Som Ekspertkomiteen har påpekt ved flere anledninger, innebærer artikkel 7.1.a at de aktuelle språkene må anerkjennes eksplisitt og nevnes i ratifikasjonsdokumentet og/eller i nasjonal lovgivning. Besluttsom handling innebærer blant annet at det skal vedtas og gjennomføres spesifikk lovgivning om fremming av disse språkene.⁷ Ekspertkomiteen merker seg det arbeidet norske myndigheter har gjort for å oppfylle disse bestemmelsene i paktens ved å gjennomgå nasjonal lovgivning og politikk i samråd med brukerne av regions- eller minoritetsspråkene. Ekspertkomiteen understreker hvor viktig det er at brukere av regions- eller minoritetsspråk, også del II-språk, deltar effektivt i samfunnslivet.⁸

8. En ny språklov, som ble vedtatt i inneværende overvåkingsperiode, og som trer i kraft 1. januar 2022, markerer et viktig skritt i den formelle anerkjennelsen av ulike språk som brukes i Norge. Språkloven bekrefter at de samiske språkene er urfolksspråk i Norge, og at samisk og norsk er likeverdige, dvs. rettslig likestilte, språk, i henhold til sameloven kapittel III⁹. Den anerkjenner også kvensk, romanes og romani som nasjonale minoritetsspråk i Norge og som språklige og kulturelle uttrykk. Ekspertkomiteen ser på denne nye utviklingen i den norske språkpolitikken som en del av norske myndigheters tilnærming til bekjempelse av diskriminering av ulike befolkningsgrupper bosatt i Norge og av disse gruppernes språk og kultur. *Språkloven* er en helhetlig lov som både tar sikte på å styrke norsk som offisielt språk i Norge og å etablere et klart ansvar for staten når det gjelder å bevare og beskytte minoritetsspråk, herunder norsk tegnspråk. Ekspertkomiteen ser fram til å motta informasjon om anvendelsen av språkloven i neste periodiske rapport.

9. Språkloven fastsetter funksjonene til Språkrådet. Når det gjelder paktens bestemmelser, har dette statlige organet under Kulturdepartementet en avgjørende rolle når det gjelder å bevare språkmangfoldet, å hjelpe til med å fastsette strategier for og med å standardisere kvensk, romanes og romani, å gi råd om stedsnavn (unntatt samiske navn) og å øke bevisstheten i allmennheten og i offentlige tjenester om minoritetsspråk som snakkes i Norge. Språkrådet utgir jevnlig artikler om minoritetsspråk på sitt nettsted og i dagspressen. Minoritetsspråklige vi møtte under besøket i landet, understreket viktigheten av Språkrådets arbeid for å ivareta deres interesser og ga uttrykk for at de satte pris på forholdet de hadde etablert til dette organet. Ekspertkomiteen ønsker Språkrådets aktiviteter velkommen og oppmuntrer til ytterligere aktiviteter som kan bidra til å oppnå mål som er avtalt eller vil bli avtalt i samarbeid med minoritetsspråklige.

⁷ Se f.eks Ekspertkomiteens første rapport om Kroatia, ECRML (2001) 2, punkt 30; Ekspertkomiteens første rapport om Norge, ECRML(2001)6, punkt. 27–29; Ekspertkomiteens andre rapport om Tyskland, ECRML(2006)1, punkt. 24; Ekspertkomiteens andre rapport om Sverige, ECRML(2006)4, punkt. 28; Ekspertkomiteens femte rapport om Ungarn, CM(2013)81, punkt 31; 4th Ekspertkomiteens fjerde rapport om Slovenia, ECRML(2014)5, punkt. 36; Ekspertkomiteens tredje rapport om Serbia, ECRML (2016) 1, Ekspertkomiteens rapporter om anvendelsen av paktens i Storbritannia, ECRML (2004) 1, punkt 96, 368, 369, ECRML (2007) 2, punkt 47–50, ECRML (2010) 4, punkt 50; og Ekspertkomiteens sjette rapport om anvendelsen av paktens i Nederland, MIN-LANG (2019) 15final, punkt 6–11.

⁸ *Kommentar om effektiv deltakelse for personer som tilhører nasjonale minoriteter, i det kulturelle, sosiale og økonomiske liv og i offentlige anliggender* vedtatt 27. februar 2008 av Den rådgivende komité for rammekonvensjonen om beskyttelse av nasjonale minoriteter (ACFC/431DOC (2008) 001).

⁹ *Sameloven* - regjeringen.no.

10. Ekspertkomiteen noterer seg fordelingen av myndighetsansvar mellom Kulturdepartementet, med underliggende etater som Språkrådet og Kulturrådet, og Kommunal- og moderniseringsdepartementet med hensyn til beskyttelse og fremming av minoritetsspråk. Gjennomføringen av pakten faller inn under ansvarsområdet til Kommunal- og moderniseringsdepartementet, som også har fått oppgaven med å formulere norske myndigheters samepolitikk. Noen brukere av del II-språk nevnte at de gjerne skulle sett at det ble etablert et eget organ med ansvar for nasjonale minoriteter på sentralt nivå, og at det ble ansatt folk med minoritetsspråklig bakgrunn.

11. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har fått ansvar for den årlige rapporteringen om nasjonal politikk vedrørende den samiske befolkningen til Stortinget. Etter avtale med Sametinget (Sámediggi) inngått i 2018 drøfter den årlige meldingen til Stortinget utviklingstrekk for samisk språk, kultur og samfunnsliv og tjenestetilbudet til den samiske befolkningen. I 2019 var temaet i meldingen til Stortinget samiske språk og digitalisering.¹⁰ I desember 2020 la norske myndigheter fram en melding til Stortinget – *Nasjonale minoriteter i Norge – en helhetlig politikk* – som skulle styrke språket og kulturen til nasjonale minoriteter og minoritetenes dialog med offentlige myndigheter i årene som kommer. Denne meldingen ble enstemmig vedtatt av Stortinget 13. april 2021.¹¹ Den forrige meldingen til Stortinget om samme tema ble lagt fram i år 2000. Ekspertkomiteen oppmuntrer derfor nasjonale myndigheter til å gjøre Stortinget oppmerksom på spørsmål knyttet til språk og kulturer beskyttet av pakten mye oftere,¹² etter på forhånd å ha diskutert spørsmålene med de minoritetsspråklige. Dette vil kunne gi en bedre balanse mellom språkgrupper og mellom slike meldinger.

Offentlig støtte til bevaring av den kulturelle og språklige arven til brukere av regions- eller minoritetsspråk

12. Ekspertkomiteen merker seg at de statlige bevilgningene til den samiske befolkningen gjennom Sametinget behandles samlet i ett budsjettkapittel og én post i statsbudsjettet, mens minoritetsfolk og -språk støttes via ulike tilskuddsordninger under ulike offentlige organer. Forvaltningen av ulike finansieringsordninger ble flyttet i 2019 og 2020, hovedsakelig forvaltningen av tilskuddene som Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Kulturdepartementet hadde hatt ansvaret for. Disse ble flyttet til underliggende organer, som for eksempel Kulturrådet. Den prosjektbaserte finansieringen av arbeidet med å beskytte og fremme minoritetsspråk skaper ofte tvil blant språkbrukerne om hvorvidt aktivitetene deres vil kunne opprettholdes over tid. Dette kan være til hinder for planlegging på lang og mellomlang sikt. Ekspertkomiteen inviterer alle relevante myndigheter til, innenfor sine tilskuddsprogrammer og i samsvar med norske myndigheters forpliktelser etter pakten, å ta hensyn til at enkelte prosjekter som drives av de minoritetsspråklige og deres foreninger, er av en slik art at de krever planlegging på lang og mellomlang sikt.

13. Sikker finansiering bør omfatte driftstilskudd til organisasjonene og relevante organer som representerer de minoritetsspråklige på et nivå som vil gjøre dem i stand til å drive sin virksomhet og til å skrive gode søknader og hevde seg i konkurransen om prosjekter som lyses ut. Ekspertkomiteen ser derfor fram til å motta informasjon om den reviderte forskriften om driftstilskudd som er ventet å ville tre i kraft i 2022, i neste periodiske rapport.

14. Ekspertkomiteen ønsker velkommen det faktum at brukerne av språkene som er beskyttet i henhold til pakten, kan søke til ulike tilskuddsprogrammer som forvaltes av statlige forvaltningsorganer som Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), Riksantikvaren og Norsk kulturfond, og til finansieringsprogrammer som er tilgjengelige lokalt i fylkene der språkbrukerne bor. Noen kvensktalende klaget imidlertid over at tildelingen av midler var blitt mer komplisert etter at finansieringsordningen ble flyttet fra departementet til fylket. Det ble også uttrykt et generelt ønske fra brukere av del II-språk om tildeling av mer offentlige midler til minoritetsspråkgrupper.

15. De eksisterende tilskuddsordningene som er spesielt etablert for nasjonale minoriteter, og som fram til 2018 ble forvaltet av Kommunal- og moderniseringsdepartementet, har styrking av

¹⁰ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-18-20172018/id2605381/?ch=2>.

¹¹ Ved besøket i Norge i slutten av august 2021 forelå ikke meldingen om nasjonale minoriteter på engelsk; den er derfor ikke brukt under utarbeidelsen av denne evalueringsrapporten.

¹² Hvert år blir det gitt en svært kortfattet redegjørelse for nasjonale minoriteter i forslaget til statsbudsjett for å begrunne bevilgninger til beste for nasjonale minoriteter.

minoritetsspråk som ett av sine mål og kriterier, og er åpne for enkeltsøkere, frivillige organisasjoner, kommuner, institusjoner og foretak.¹³ Disse tilskuddsordningene forvaltes nå av Kulturrådet, og noen kvensktalende påpekte at disse tilskuddene har korte søknadsfrister som er svært krevende for søkere som ikke er profesjonelle. Kulturrådet innrømmer dessuten overfor Ekspertkomiteen at det er vanskelig å informere målgrupper om tilgjengelige tilskuddsordninger til tross for bestrebelse på å hjelpe dem via telefon eller IT-verktøy som digitale møter eller nettsteder med søkerveiledninger. Det finnes også en tilskuddsordning for kvensk språk og kultur, som forvaltes av Troms og Finnmark fylkeskommune.¹⁴ Denne tilskuddsordningen gir kun prosjektbasert støtte, mens ordningen som forvaltes av Kulturrådet, omfatter både tilskudd til prosjekter og tilskudd til drift, for eksempel grunnfinansiering av organisasjoner.

16. Det fant i den åttende overvåkingsperioden sted flere omfattende endringer i regelverk og i forvaltningen av offentlige midler. Forskrift om driftstilskudd til nasjonale minoriteter, som ble vedtatt i 2017, ble gjennomgått i 2020 og 2021, forskrift om tilskudd til kvensk språk og kvensk og norskfinnsk¹⁵ kultur og forskrift om ordningen for kollektiv oppreisning til romanifolket/taterne ble innført i 2019, og forskrift om prosjektilskudd til nasjonale minoriteter ble vedtatt i 2020. Videre ble forvaltningen av den generelle tilskuddsordningen for nasjonale minoriteter, som omfatter drifts- og prosjektilskudd, samt ordningen for kollektiv oppreisning til romanifolket/taterne, flyttet fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet til Kulturrådet. Ekspertkomiteen forventer at disse tiltakene vil gi forbedringer i de juridiske og praktiske løsningene og slik styrke beskyttelsen og fremmingen av alle de beskyttede minoritetsspråkene. Den er fortsatt opptatt av at det skal være velfungerende prosesser for konsultasjon av minoritetsspråklige forut for beslutninger som påvirker deres kulturelle og språklige arv.

Ikke-diskriminering og bevissthet om regions- eller minoritetsspråkene i samfunnet

17. Et av paktens hovedmål, som er nedfelt i artikkel 7, er å fremme regions- eller minoritetsspråk og toleranse i hele befolkningen. Nye læreplaner for barnehage og skole omfatter et krav om at alle barn og unge skal gjøres oppmerksomme på samenes og nasjonale minoriteters tilstedeværelse i Norge og på disse gruppenes bidrag til landets kultur og historie. Barneombudet informerte ekspertkomiteen om tilfeller av mobbing og trakassering på skolen, også i det digitale rom, på grunnlag av minoritetsspråklig bakgrunn. Ekspertkomiteen anbefaler at utdanningssystemet fokuserer på bevisstgjøring, for eksempel gjennom programmet Dembra.¹⁶ Ut fra informasjonen den har fått, mener Ekspertkomiteen at bevisstheten om verdien av Norges språklige arv er utilstrekkelig i alle aldersgrupper i den generelle befolkningen, til tross for statlige handlingsplaner mot diskriminering. En god praksis som ble nevnt under besøket i landet, var at NRK 2 sender en nyttårstale på kvensk til hele landet.¹⁷ Dette eksemplet kunne vært ledsaget av kulturelle og historiske forklaringer i skoler og media, og det kunne vært gjentatt ved andre anledninger, der man også kunne inkludert andre språk som er beskyttet i henhold til pakten.

18. Det er verdt å merke seg at minoritetsspråk brukes i sosiale media. Med tanke på at denne formen for informasjon og kommunikasjon i sin natur ikke er journalistisk, gir ikke norske myndigheter disse mediene støtte eller bistand. Hatefulle ytringer og intoleranse mot språklige og nasjonale minoriteter har imidlertid spredt seg gjennom elektroniske kanaler, noen ganger også over landegrensene. Ekspertkomiteen ble, av ombudene og av representantene for de minoritetsspråklige, informert om at hatefulle ytringer forekommer. Personer som har opplevd diskriminering på grunn av sin minoritetsspråklige bakgrunn, mangler ofte, spesielt hvis de er unge, et vokabular på sitt første- og/eller andrespråk som er egnet til å uttrykke den skaden de lider, og vet ikke hvordan de skal søke hjelp. Ekspertkomiteen henleder norske myndigheters oppmerksomhet på dette problemet og ber dem, spesielt under henvisning til artikkel 7.3, om å bevisstgjøre både majoritets- og minoritetsspråklige i skolen og tradisjonelle media. Den ser også fram til å motta, i neste periodiske rapport, informasjon om resultatene av den nye handlingsplanen mot rasisme og diskriminering på grunn av etnisitet og religion (for perioden 2020–23), og av Ytringsfrihetskommisjonens arbeid.

¹³ Finansiert over statsbudsjettet, men midlene forvaltes av offentlige organer: Tilskudd til nasjonale minoriteter – regjeringen.no.

¹⁴ På nordsamisk: *Romsa ja Finnmarkku*; på kvensk: *Tromssa ja Finmarkku*.

¹⁵ Begrep brukt i norske myndigheters åttende periodiske rapport – MIN-LANG (2020) PR 3.

¹⁶ Dembra er et program for faglig utvikling for lærere, skoleledere og annet skolepersonale. Dembras pedagogiske forebyggingsmodell tar utgangspunkt i skolens egen situasjon og tanken om at en demokratisk kultur, basert på deltakelse og kritisk tenkning, gir de beste forutsetningene for å forebygge og motvirke holdninger som truer demokratiet.

¹⁷ NRK – allmennkringkaster. Se NRK.no – nyheter, tv og radio fra Norge og hele verden .

19. Ekspertkomiteen ønsker velkommen opprettelsen av en egen diskrimineringsnemnd i 2018. Den ser fram til å motta, i neste periodiske rapport, informasjon om Diskrimineringsnemndas arbeid med hensyn til bruk av minoritetsspråk i saksbehandlingen og om eventuelle klager som har vært brakt inn på grunnlag av språkdiskriminering.

Bruk av regions- eller minoritetsspråk i utdanning

20. Norge er blant de fire OECD-landene som har høyest grad av offentlig finansiering av utdanning. Skolene er velfinansierte, men det er rom for forbedring av læremidler på minoritetsspråk, herunder digitale, og av rekrutteringen til lærerutdanning i disse språkene. Det kan for eksempel gis ytterligere midler til passende utdanningsprogrammer i ulike deler av Norge, bevisstgjøringsaktiviteter blant barn og foreldre og økonomiske insentiver (tilskudd og stipender) for framtidens barnehage- og skolelærere.

21. Når det gjelder undervisningen i barnehagene, som ikke er obligatorisk i Norge, er det flere minoritetsspråkgrupper som etterspør flere barnehager som bruker minoritetsspråk som et av flere eller eneste undervisningsspråk. Forespørsler fra foreldre har blitt imøtekommet i for eksempel kommunene Børselv, Røros, Røyrvik og Tromsø. Å drive barnehager etter språkmodellene¹⁸ krever større ressurser i form av penger og ansatte. Slike barnehager er avgjørende hvis man skal vedlikeholde sårbare minoritetsspråk, og de bør derfor få tilstrekkelig finansiering. Under besøket i landet ble Ekspertkomiteen opplyst om at barnehager står overfor bemanningsproblemer på grunn av de betydelige lønnsforskjellene mellom barnehager og skoler. Minoritetsspråklige rapporterte at unge lærere regelmessig forlater barnehagen for bedre lønn i skolen. Ekspertkomiteen understreker behovet for kontinuitet i utdanning i regions- eller minoritetsspråk. En ny strategi, *Barnehager mot 2030*¹⁹, vier samisk språk og kultur noe oppmerksomhet. Ekspertkomiteen anerkjenner verdien av nye rettslige skritt tatt av myndighetene i løpet av den åttende overvåkingsperioden og oppfordrer dem til å sørge for at de vedtatte forskriftene blir behørig gjennomført lokalt der det bor et tilstrekkelig antall minoritetsspråklige.²⁰ Rapportering om insentiver til bruk av minoritetsspråk og forbedrede arbeidsforhold for pedagogisk personale som bruker regions- eller minoritetsspråk i barnehager, vil være velkomment i neste overvåkingsrunde.

22. Det ses på som et problem at mange elever slutter med minoritetsspråket når de begynner på videregående. Det ble pekt på to forhold under vårt besøk i Norge: Kravene er høyere for elever som tar kvensk, finsk eller samisk som andrespråk,²¹ enn for elever som tar et fremmedspråk, og kvensk, finsk eller samisk som andrespråk gir i motsetning til fremmedspråk ikke ekstra poeng ved opptak til høyere utdanning. Siden minoritetsspråk er i en sårbar stilling og blir andrespråk for de fleste av brukerne, ber Ekspertkomiteen norske myndigheter om å gjennomgå sine språkrelaterte regler for videregående skole, særlig i forbindelse med arbeidet med ny opplæringslov. Aktuelle tiltak kan for eksempel være å gi flere poeng til elever som velger et minoritetsspråk på videregående.

23. Universitetene, først og fremst universitetene i Nord-Norge, tilbyr relevant frammøte- eller nettbasert undervisning i minoritetsspråk. Utdanning på samisk tilbys på Samisk høgskole²² (Sámi Allaskuvla) i Kautokeino. Unge mennesker, inkludert dem som ikke har minoritetsspråklig bakgrunn, viser interesse for å lære minoritetsspråk som fremmedspråk. Ekspertkomiteen følger denne utviklingen med oppmerksomhet, men også med en viss bekymring for at språkene som er beskyttet av pakten, fortsetter å miste sin status som morsmål eller førstespråk innenfor yngre generasjoner i Norge. Mer lærerutdanning i minoritetsspråk er nødvendig for å opprettholde unges muligheter til å lære og bruke minoritetsspråk på alle utdanningsnivåer i det offentlige og private liv som fastsatt i paktens artikkel 7.1.d.

¹⁸ Språkmodell, som oppsto på New Zealand, er en barnehagemodell som skal være med på å revitalisere språk. Dette er en språkbudsmodell der minoritetsspråket brukes til all eller mye av undervisningen og/eller interaksjonen i barnehagen, og der voksne som snakker språket flytende, interagerer med barna. Noen ganger blir modellen tilpasset, slik at minoritetsspråket brukes i begrensede perioder, ved at voksne fra besteforeldregenerasjonen som snakker språket flytende, inviteres til barnehagen for å interagere med barna.

¹⁹ Basert på barnehageloven av 2005 <https://www.regjeringen.no/en/dokumenter/kindergarten-act/id115281/>.

²⁰ Se MIN-LANG (2021) 3 – Ekspertkomiteens evaluering av gjennomføringen av anbefalingene for umiddelbare tiltak i Ekspertkomiteens femte evalueringsrapport om Storbritannia og Isle of Man, punkt 47.

²¹ Samisk og kvensk eller finsk som andrespråk er et fag for elever med samisk og kvensk bakgrunn som ikke snakker språket. Retten til opplæring i kvensk er begrenset til Troms og Finnmark.

²² Samisk høgskole har et nasjonalt ansvar for samisk høyere utdanning i Norge, herunder utdanning innen undervisning og journalistikk. Høgskolen forsøker å utvikle sine studieplaner ut fra samiske behov, og samisk som akademisk språk. Høgskolen har studenter fra fire naboland der samiske språk snakkes.

24. Når det gjelder lærerutdanning på høyere utdanningsnivå, ble Ekspertkomiteen opplyst om at det var noen vanskeligheter knyttet til opptakskrav. Opptak til høyere utdanning i Norge er regulert av *universitets- og høyskoleloven*. Opptak til utdanninger for lærere som skal undervise i eller på minoritetsspråk i grunnskolen og videregående skole, krever generell studiekompetanse. Men i tillegg stilles det spesielle krav til skoleresultater; blant annet kreves det at søkere som bare har det mest grunnleggende mattefaget, har karakteren 4 i matematikk (beste karakter er 6). Søkere må i tillegg dokumentere at de oppfyller de kravene til kunnskap i det valgte minoritetsspråket som kreves av institusjonen for høyere utdanning de søker til. Minoritetsspråklige påpekte at kravet til mattekarakter resulterer i et utilstrekkelig antall søknader, og dermed inntak, til lærerutdanningen i minoritetsspråk. Ekspertkomiteen ber norske myndigheter om å gjennomgå sin politikk på dette området og tillate noen unntak, f.eks. når det gjelder matematikk, for at det skal kunne tas opp studenter som ønsker å bli lærere i de mest truede tradisjonelle språkene.

Rettsmyndigheters bruk av regions- eller minoritetsspråkene

25. I sin sjuende evalueringsrapport framhevet Ekspertkomiteen mangelen på tolker med opplæring som en faktor som begrenser bruken av minoritetsspråk ved og av domstolene. Ekspertkomiteen merker seg nå med tilfredshet at det er innført en lov om tolking, tolkeloven. Denne kan være til nytte for minoritetsspråklige, herunder barn som er part i en rettssak, tiltalte, fornærmede eller vitner²³ under en rettssak eller ved kontakt med politiet.

Administrative myndigheters bruk av regions- eller minoritetsspråkene

26. Siden administrative myndigheters bruk av regions- eller minoritetsspråk er et tema som bare berører nordsamisk som del III-språk, vurderes dette i kapittel 2.

Bruk av regions- eller minoritetsspråk i mediene

27. Stillingen til nordsamisk i både skriftlige og elektroniske media er tilfredsstillende. Det svært begrensede medietilbudet på både lulesamisk og sørsamisk må økes. Romani og romanes er ikke til stede i mediene. De ukentlige radioprogrammene som fantes på kvensk og finsk, ble avvirket i forbindelse med overgangen til digital kringkasting. I 2017 opprettet NRK et nettsted med innhold for og om den kvenske/norskfinske minoriteten. Nettstedet er først og fremst på norsk, men har også noe innhold på kvensk.

Bruk av regions- eller minoritetsspråkene i kulturaktiviteter og -anlegg

28. Minoritetsspråkene brukes i kulturaktiviteter. Finansieringen som beskrives over (se punkt 12 til 16) tar sikte på å styrke språkene som er beskyttet i henhold til pakten, og språkbrukernes kultur. Ekspertkomiteen berømmer Norge for tildelingen av midler, i den åttende overvåkingsperioden, til Halti kvenkultursenter, for aktiviteter som dokumentasjon av kvensk kulturarv og kvensk barnelitteratur, til Finnmark fylkesbibliotek, for aktiviteter om kvensk, norsk og samisk litteratur, til Kulturforeningen Iagori, for sigøynermusikkfestivaler²⁴ og til Romano Kher (Romsk kultur- og ressurscenter), for deres arbeid med å øke forståelsen for og aksepten av romkulturen i det norske samfunnet.

29. Når det gjelder teatre, museer og historiske monumenter, klaget noen minoritetsspråklige til Ekspertkomiteen på underfinansiering (eller ikke-bærekraftig finansiering basert på årlige prosjekter etter initiativ fra brukerne selv) og underrepresentasjon av disse institusjonene i det norske kulturlandskapet. Ekspertkomiteen understreker at det forventes at statene inntar en aktiv rolle når det gjelder å ta initiativ til og å støtte kulturaktiviteter på alle beskyttede språk. I samsvar med paktens artikkel 7.1.e har nasjonale myndigheter plikt til å utvikle bånd mellom brukere av region- eller minoritetsspråkene ved å etablere kulturaktiviteter med ulike grupper som bruker ulike språk over hele landet, inkludert ikke-territoriale språk. Ekspertkomiteen ser fram til å motta, i neste periodiske rapport, informasjon om tiltak truffet på nasjonalt nivå (se punkt 12 over), og resultatene av disse.

²³ Tolkeloven forbyr bruk av barn som tolker ved domstolene; dette er en prisverdig juridisk bindende bestemmelse i tråd med den norske barnevernloven og FNs barnekonvensjon.

²⁴ Se vedlegg til den åttende periodiske rapporten fra Norge.

Bruk av regions- eller minoritetsspråkene i det økonomiske og sosiale liv

30. I inneværende overvåkingsrunde ble Ekspertkomiteen informert om at barnevernloven²⁵ krever at barneverntjenesten tar hensyn til barns kultur- og språkbakgrunn i sitt arbeid. Spesielt må barnets språkbakgrunn tas i betraktning ved valg av fosterfamilie.²⁶ Ekspertkomiteen setter pris på denne tilnærmingen og ber norske myndigheter om å framlegge mer detaljert informasjon om bruk av regions- og minoritetsspråk i fosterfamilier og omsorgsinstitusjoner for barn i neste periodiske rapport.

Bruk av regions- eller minoritetsspråk i grenseoverskridende kontakter

31. I henhold til paktens artikkel 7.i og, der det er relevant, artikkel 14, ga norske myndigheter informasjon om det grenseoverskridende samarbeidet mellom brukerne av finsk-ugriske språk som snakkes i Norge, Finland, Russland og Sverige, for eksempel innenfor rammen av Samerådet, som er en ideell kulturell og politisk paraplyorganisasjon.²⁷ Det ble påpekt at kvenske kunstnere er aktive på et felles marked, hvor de arbeider på tvers av landegrensene. Det ble ikke gitt noen informasjon fra myndighetenes side om grenseoverskridende kontakter med hensyn til romanes og romani, men slike kontakter finner sted med flere land, for eksempel Tsjekkia, Finland, Sverige og Storbritannia, etter initiativ fra brukerne selv. Avsnittet nedenfor knyttet til koronasituasjonen presenterer også noen aspekter ved grenseoverskridende kontakter, siden disse ble påvirket av restriksjonene for reiser mellom land.

Bruk av regions- eller minoritetsspråkene under de eksepsjonelle omstendighetene som koronapandemien medførte

32. I 2020 uttrykte Ekspertkomiteen bekymring for det utbredte fraværet av regions- eller minoritetsspråk i nettundervisning²⁸ og myndigheters informasjon og kommunikasjon²⁹ om koronasituasjonen i flere stater. Det ble understreket at regions- eller minoritetsspråk ifølge paktens skal brukes i alle sammenhenger, og at myndighetene derfor også må bruke disse språkene aktivt i sin bekjempelse av pandemien. Spesielt bør det tas i betraktning at koronapasienter vil føle seg enda mer isolert hvis de ikke er i stand til å kommunisere med helsepersonell på språket sitt. Ekspertkomiteen bestemte seg derfor for å ta opp virkningen av pandemien i sine kommende evalueringer og rapporter for slik å gjøre partene bedre forberedt på eventuelle framtidige kriser. Ekspertkomiteen ønsker å takke norske myndigheter for informasjonen de har gitt, ut over den åttende periodiske rapporten, om de spesielle tiltakene som ble truffet med hensyn til utdanning og kommunikasjon fra myndighetene i forbindelse med utbruddet av covid-19.

Utdanning

33. Ifølge informasjonen vi har mottatt, var norske myndigheters primære mål under pandemien å holde alle barnehager og skoler åpne, og at utdanningstilbudet skulle være så normalt som folkehelsesituasjonen tillot. Bare samlinger og sommer-/høstleirer for kvensk og samisk i Nordland og Troms og Finnmark, noen av dem grenseoverskridende, ble rammet i høy grad og måtte utsettes. Som svar på koronasituasjonen vedtok Norge 26. mai 2020 en særlov, midlertidig lov om tilpasninger i barnehageloven, opplæringslova og friskolelova for å avhjelpe konsekvenser av utbrudd av covid-19. Tidligere hadde man vedtatt midlertidig forskrift nr. 492 av 27. mars 2020 om tilpasning i lovgivningen om grunnskoleopplæring og videregående opplæring. Vedtatte bestemmelser gjelder for alle grunnskoler og videregående skoler. Det betyr ifølge norske myndigheter at de også gjelder for undervisningen på eller i minoritetsspråk når dette er aktuelt. Siden det i Norge ikke er skoleplikt, men opplæringsplikt, krever paragraf 7 i ovennevnte midlertidig lov om tilpasninger at alle skoler og

²⁵ <https://www.regjeringen.no/en/dokumenter/the-child-welfare-act/id448398/>.

²⁶ Se over og *Jansen v. Norge*, EMD, 6. desember 2018, klagenr. 2822/16 om langvarig fosterhjemsplassering av et barn hvis foreldre tilhører romminoriteten, der Den europeiske menneskerettsdomstolen fant at det forelå et brudd på artikkel 8, siden barnets språklige og kulturelle bakgrunn ikke hadde vært tatt hensyn til i beslutningen om å plassere barnet i fosterhjem.

²⁷ Nettsted – Sámiráđđi (saamicouncil.net).

²⁸ Se uttalelse om regions- og minoritetsspråk i nettundervisning i forbindelse med koronapandemien – News about the European Charter for Regional or Minority Languages (coe.int).

²⁹ Se paktens nettsted Communication in RMLs of utmost importance in global medical crises – News about the European Charter for Regional or Minority Languages (coe.int).

skoleeiere³⁰ sørger for at elevene får grunnskoleopplæring og videregående opplæring selv om skolene holder stengt eller har begrenset drift i henhold til smittevernloven.

34. I Norge er det ingen formelle forskjeller i læreplaner eller kvalitetskrav etter hvordan opplæringen gis (fysisk på skolen eller på nettet). På grunn av sin lange erfaring med fjernundervisning var samiske lærere raske med å tilpasse seg den nye situasjonen og med å utvikle undervisningsopplegg for elever som fikk digital undervisning. Brukerne av språkene som omfattes av pakten, rapporterte imidlertid om at digitale læremidler og -metoder, spesielt for minoritetsspråkene, fortsatt er under utvikling og/eller forbedring. I Troms og Finnmark ga én av tre skoler som tilbyr undervisning i kvensk og finsk som andrespråk, nett- eller hybridundervisning avhengig av omstendighetene. Det ble tatt særlig hensyn til romanes- og romanielevne i Oslo og Viken, som kom tilbake til skolene like etter gjenåpningene.³¹ Norske myndigheter spesifiserte at nettundervisning må gis på en måte som gir elevene gode muligheter til hjelp og oppfølging gjennom skoledagen, og at skoleeieren må sørge for at slik undervisning er praktisk mulig, ved å gi elevene tilgang til nødvendig utstyr, og ved at lærerne er i muntlig dialog med elevene gjennom skoledagen. Samisktalende fortalte under besøket Ekspertkomiteen at en positiv konsekvens av koronapandemien var at man hadde vist at det kan undervises i mindre brukte samiske språk når som helst, uavhengig av hvor mange elever det er på et bestemt sted.

35. Den fleksibiliteten som allerede er etablert i norsk høyere utdanning når det gjelder å veksle mellom ulike måter å gi undervisning på, fra campusbasert undervisning til desentralisert undervisning³², hybridundervisning og fjernundervisning, viste seg å være nyttig under pandemien. Høyere utdanning i de samiske språkområdene ble påvirket av restriksjonene for reiser mellom land. I lange perioder kunne ikke universitetsansatte bosatt i Sverige og Finland komme seg til Norge; dette var særlig et problem for Samisk høgskole (Sámi Allaskuvla) i Kautokeino, hvor all undervisning foregår på samisk språk. For å sikre digitale undervisningsfasiliteter for universitetslærere fra naboland ble det leid kontorlokaler i Sverige og Finland. I lærerutdanningen og i programmer som kvalifiserer for arbeid i helsevesenet, er det forskriftsfestet hva slags og hvor mye praksis studentene skal ha i løpet av utdanningen sin. Ved utbruddet av covid-19 ga Kunnskapsdepartementet anledning til å gjøre unntak fra forskriftene så lenge pandemien varte. Fullføringsandelene i lærerutdanningen ved samiske institusjoner for høyere utdanning var gode, mens andre studieprogrammer ble påvirket. Det ble imidlertid gjort klart at studentene skulle oppnå det nødvendige læringsutbyttet på tross av unntakene. Ekspertkomiteen berømmer norske myndigheter for de regler og den praksis som er innført på alle utdanningsnivåer som beskrevet ovenfor. Komiteen mener at reglene og praksisen har bidratt til at elevene og studentene fikk uavbrutt opplæring av høy kvalitet i tiden da skoler og universiteter var stengt.

Kulturelt grenseoverskridende samarbeid

36. Når det gjelder kultur under pandemien, representerte lukkede landegrensener en ekstra utfordring for kunstnere, kulturarbeidere og institusjoner, siden det normalt er et omfattende samarbeid over landegrensene. Samisktalende klaget over en langvarig mangel på koordinering mellom nabostatene. Kulturdepartementet bevilget midler til Sametinget som skulle brukes til å stimulere til aktivitet i samisk kulturliv under pandemien. I løpet av 2020 og 2021 ble det overført kr 1 600 000, dvs. EUR 153 868³³, til samiske museer og scenekunstinstitusjoner og kr. 6 000 000, dvs. EUR 577 006, til Sametingets innkjøpsordning for samtidskunst og kunsthåndverk. For å fremme produksjonen av samiske audiovisuelle produksjoner ble det bevilget kr 3 000 000, dvs. EUR 288 503, til Internasjonalt samisk filminstitutt i Kautokeino.

Informasjon og kommunikasjon knyttet til folkehelsepørsmål

³⁰ Grunnskolen er primært kommunenes ansvar, og kommunene har stor frihet i organiseringen av opplæringen. Videregående skoler er underlagt fylkene.

³¹ Kommunene var i kontakt med familier for å motivere dem til læringsaktiviteter og til deltakelse i digital opplæring og for å gi dem støtte i bruk av digitalt utstyr og kommunikasjon. Til dette formål ble det inngått et samarbeid med Romano Kher (Romsk kultur- og ressurscenter) og Skolelos (et samarbeidsprogram mellom skoler og barnevernsmyndighetene).

³² UiT – Norges arktiske universitet har campuser i Tromsø (hovedcampus), Alta, Kirkenes, Hammerfest, Harstad, Narvik, Bardufoss, Bodø, Mo i Rana og Svalbard (Spitsbergen).

³³ Se Den europeiske sentralbankens hjemmeside Norwegian krone (NOK) (europa.eu) – gjennomsnittlig kurs under vårt besøk i Norge 23–27 august 2021: EUR 1= kr 10 3985. I denne rapporten rundes verdier i norske kroner og i euro av til nærmeste hele tall.

37. Når det gjelder helsetjenester og kommunikasjon om helserisiko, restriksjoner og iverksatte tiltak, sørget Sametinget for å få oversatt relevant informasjon til samisk språk og publisert den på sin hjemmeside. Senter for samisk helseforskning ved UiT – Norges arktiske universitet (heretter «UiT») tok ledelsen i et nytt tverrnasjonalt prosjekt³⁴ som involverte flere land i Arktis og tok for seg helseresultater som arktisk motstandskraft og pandemien samt koronapandemiens innvirkning på institusjonelt nivå når det gjelder samisk språkopplæring i skolen, språkfremmende sammenkomster, folkemøter i regi av samiske sentre, og helseinformasjon på samiske språk og tolketjenester på lokalt, regionalt og sentralt nivå under pandemien. De romanestalende la ut informasjon selv via sosiale media. Kvensk institutt oversatte noe relevant informasjon til kvensk.

1.2 Situasjonen for de enkelte regions- eller minoritetsspråkene i Norge

Kvensk

38. Kvensk omfattes av paktens del II³⁵. Den nylig vedtatte språkloven bekrefter at kvensk er et eget språk som skal beskyttes og fremmes. Denne beslutningen er i samsvar med synspunktene til den majoriteten av kvensktalende som kaller språket sitt for kvensk, og som er tilhengere av å innføre den nye standardiserte skriftlige formen av språket, med enkelte geografiske varianter. Under besøket i landet og i uttalelser i henhold til artikkel 16.2 informerte noen representanter for kvener/norskfinner Ekspertkomiteen om at de fortsatt bruker standard finsk. Den kvenske minoriteten er en blandet gruppe, der unge og eldre ønsker å lære og bruke kvensk, finsk eller et av de samiske språkene siden dette er attraktivt på arbeidsmarkedet i Nord-Norge. Under vårt besøk i Norge i 2021 sa språkbrukerne at det var en større interesse for kvensk enn for finsk (for eksempel var det ett sted en økning fra 7 til 77 personer som deltok på kvenske språkkurs).

39. I forrige overvåkingsrunde behandlet Ekspertkomiteen finsk som et eget språk under del II. I den åttende periodiske rapporten sa norske myndigheter at de var kjent med at [...] *en del av brukerne av det tradisjonelle språket benytter andre navn på sitt språk, som «gammelfinsk», «vår finsk», «kvenfinsk» og «finsk».*³⁶ Ekspertkomiteen forstår det dermed slik at betegnelsen *kvensk*, slik det brukes i denne evalueringsrapporten, omfatter alle varianter av det finsk-ugriske språket som brukes av kvener på Norges territorium. Likevel vil Ekspertkomiteen gjerne minne norske myndigheter om at enkelte språkbrukere fortsetter å betrakte finsk som sitt språk og ønsker å ha dette beskyttet i henhold til pakten.

40. Kommunal- og moderniseringsdepartementet satte i gang en undersøkelse om hvorvidt også kvensk kunne inkluderes blant språkene som omfattes av Norges forpliktelser under paktens del III. Undersøkelsen ble gjennomført i samarbeid med berørte departementer, og et rapportutkast ble sendt til språkfaglige miljøer og kvenske organisasjoner for kommentarer. Undersøkelsen viste ifølge myndighetene at det foreløpig ikke vil være mulig for Norge å oppfylle kravene i paktens del III for kvensk fordi *språket mangler en tilstrekkelig språklig infrastruktur*. Ifølge kvensktalende ble de ikke hørt i tilstrekkelig grad i beslutningsprosessen. Ekspertkomiteen anbefaler sentrale myndigheter å diskutere saken nærmere med de kvensktalende, siden det er satt i gang flere tiltak for å revitalisere kvensk på nasjonalt nivå og fylkesnivå som er ventet å ville gi resultater.

41. Norske myndigheter er enige i at kvensk trenger sterk beskyttelse og har derfor, fra 2018 til vårt besøk i landet i august 2021, bevilget betydelige summer til revitaliseringen av språket.³⁷ For eksempel ble det i 2020 bevilget i alt 9 556 000 kroner, dvs. EUR 918 979, i form av driftstilskudd eller tilskudd til prosjekter, herunder til media, en kvensk journalistpraksisordning, barnebøker og en musikkfestival, samt til drift av Kvensk institutt i Børselv og av fire kvenske språksentre, i Kvæningen, Porsanger, Storfjord, og Vadsø. Hovedoppgaven til Kvensk institutt er å drifte Kvensk språkting samt å utvikle, dokumentere og formidle kunnskap og informasjon om kvensk språk og kultur. De kvenske språksentrene ble etablert under den statlige målrettede planen 2017–2021 for videre innsats for kvensk språk. Planen, som omfatter spesifikke tiltak i barnehage og skole, høyere utdanning og forskning, og bruk av kvensk i det offentlige rom, avsluttes i 2021. Ekspertkomiteen ber derfor norske

³⁴ Prosjektets tittel: *Arctic community perspectives on Covid-19 and public health: a multi-site case study*; nasjonalstater og territorier som er involvert: Canada og Norge som prosjektets ledere, og Alaska, Finland, Grønland, Island, Nunavut, Russland og Sverige.

³⁵ MIN-LANG/PR(99)5 (<https://rm.coe.int/16806c8e3d>), side 2 og 3; se fotnote nr. 2 over.

³⁶ Se fotnote 2 over.

³⁷ Se vedlegg 1–3 til den åttende periodiske rapporten.

myndigheter om å framlegge konkrete resultater av den målrettede planen i sin neste periodiske rapport.

42. På visse betingelser har elever i Troms og Finnmark rett til å velge kvensk eller finsk som skolefag. De kvenske språksentrene står overfor problemer av økonomisk art, særlig når det gjelder å ansette et tilstrekkelig antall kvalifiserte medarbeidere til å møte forventningene fra befolkningen. Voksne vil ikke bare at barna skal lære kvensk på skolen, men vil lære det selv. Da vil de trenge lærebøker som er bedre tilpasset deres behov enn lærebøkene utarbeidet for barn. Læremidler må videreutvikles, spesielt med tanke på fjernundervisning. Under besøket i Norge fortalte kvenske lærere Ekspertkomiteen at barnehager, som er en hjørnestein og en suksessfaktor i kvenskopplæringen, har et stort behov for mer finansiering. Dette er særlig tilfelle for private barnehager, som det kvenske språkreiret i Porsanger kommune. På videregående skole velger få elever kvensk som andrespråk fordi dette ikke gir ekstra poeng ved opptak til høyere utdanning. Det er derfor vanskelig å rekruttere unge mennesker til lærerutdanningen ved UiTs Alta-campus. Etter Ekspertkomiteens oppfatning bør norske myndigheter, hvis man skal lykkes med å revitalisere kvensk, støtte tilegnelse og læring av språket på alle utdanningsnivåer, særlig i barnehager og i videregående skole.

43. Når det gjelder media på kvensk, står de overfor to utfordringer: finansiering og rekruttering av journalister med tilstrekkelige språklige ferdigheter i kvensk. Radioprogrammet har ikke startet opp igjen siden forrige overvåkingsperiode. NRK har én journalist som snakker og skriver kvensk og må basere seg på kvensktalende frilansere. Mediene gjennomgår en digitaliseringsprosess, som er utfordrende for de få medarbeiderne i Ruijan Kaiku, en avis som på grunn av økonomiske problemer bare kommer ut med ti numre per år. Avisen publiserer også podkaster på norsk, kvensk og finsk på nettstedet sitt (den trykte avisen står i fare for å forsvinne).

44. Med tanke på alle elementene som er nevnt ovenfor, samt informasjon fra den åttende periodiske rapporten, mener Ekspertkomiteen at det har blitt gjort en del for å etterkomme Ministerkomiteens anbefaling om å gjennomføre **en strukturert politikk for kvensk/finsk der man prioriterer tilbud om undervisning og en styrket tilstedeværelse i kringkastingsmediene**, men at myndighetene fortsatt bør være oppmerksomme på kompleksiteten i revitaliseringsprosessen, på samarbeid med språkbrukerne og på bevisstgjøring om kvensk språk og kultur i utdanning og media.

Romanes

45. Ekspertkomiteen har fått rapporter om flere forbedringer når det gjelder romanes' status i norsk lovgivning (se over om den nye språkloven) og i det offentlige liv, med åpningen av Romano Kher i et nytt bygg i Oslo i 2018. Disse tiltakene anses for å være et svar på Ministerkomiteens anbefaling fra den sjuende overvåkingsperioden om å **[utarbeide] en strategi og [treffe] proaktive tiltak for å fremme [...] romanes, i samarbeid med språkbrukerne** og flere konkrete anbefalinger fra Ekspertkomiteen. Språkrådets samarbeid med de romanestalende for å standardisere og fremme språket er prisverdig. Norske myndigheter ga for eksempel i 2019, via Kulturrådet og Norsk kulturfond, et samlet tilskudd på 730 000 kroner, dvs. EUR 70 202, til aktiviteter som bruker romanes (sigøynermusikkfestivalen Iagori, matprogrammet Romane Chabenata og en lydbokversjon av Aladdin). De romanestalende ønsker seg et tettere samarbeid med de nasjonale myndighetene i framtiden.

46. Den andre anbefalingen fra Ministerkomiteen fra forrige overvåkingsperiode, om å **[sørge] for undervisning og studier av [...] romanes på alle passende nivåer** er ennå ikke tilstrekkelig fulgt av norske myndigheter. Språket er ikke til stede i formell utdanning, men det har blitt utviklet en ABC-bok som skal være basis for rettskrivning av romanes, og som skal kunne brukes i opplæring. Nettressurser med utgangspunkt i boken er også under utarbeidelse. Under sitt besøk i landet merket Ekspertkomiteen seg at myndighetenes hovedfokus er å sørge for skolegang for barn med romsk bakgrunn, og at barna lærer norsk og blir integrert i samfunnet. Etter Ekspertkomiteens oppfatning må norske myndigheter, for å oppfylle sine forpliktelser etter pakten, bevare og fremme romanes, noe som imidlertid ikke utelukker funksjonell tospråkighet for romer.

Romani

47. I den sjuende overvåkingsperioden rettet Ministerkomiteen de samme anbefalingene til norske myndigheter med hensyn til både romanes og romani. Den åttende periodiske rapporten etablerer også

forbindelser mellom Norges støtte til romanes og romani, men gir disaggregerte data om tilskuddene som er gitt. For eksempel ble det ifølge nasjonale myndigheter i 2019 gitt et samlet tilskudd på 430 000 kroner, dvs. EUR 41 352, til de romanitalendes organisasjoner for språkrelaterte aktiviteter og 900 000 kroner, dvs. EUR 86 551, for drift. I 2020 utbetalte Kulturrådet til sammen 2 755 000 kroner, dvs. EUR 264 942, til romani-/taterorganisasjonene, og 300 000 kroner, dvs. EUR 28 850, til etablering av et kultur- og kompetansesenter for romanifolket/taterne. Denne nylige utviklingen imøtekommer de romanitalendes ønske om et kompetansesenter og innebærer en forbedring i den norske politikken, sammen med en ny tilnærming til romani i norsk lovgivning (se over om den nye språkloven). Disse tiltakene anses for å være et svar på Ministerkomiteens anbefaling fra den sjuende overvåkingsperioden om å **[utarbeide] en strategi og [treffe] proaktive tiltak for å fremme romani [...], i samarbeid med språkbrukerne** og flere konkrete anbefalinger fra Ekspertkomiteen. Språkrådets arbeid i samarbeid med de romanitalende for å standardisere og fremme romani, som noen romanitalende snakker varmt om, kunne vært mer allment anerkjent og verdsatt. Noen romanitalende er imidlertid skeptiske til at språket deres skal være til stede i det offentlige liv og mener at det ikke er nødvendig med noen tiltak i Norge.

48. At ulike brukere av romani har ulike synspunkter, gjør det vanskelig å vurdere situasjonen. Noen små organisasjoner er positive til den prosjektbaserte finansieringen og er skeptiske til koordinerte tiltak. De er ikke redde for å være synlige i offentligheten og mener at de er i stand til å tilpasse seg den moderne kulturen i Norge. Ifølge enkelte språkbrukere bør de offentlige midlene brukes til å dokumentere ordforrådet i romani og til å standardisere språket, ettersom romani tidligere ikke har vært et skriftspråk. De hevder at det meste av dette arbeidet blir gjort på frivillig basis av de romanitalende på fritiden. Universitetet i Oslo gir imidlertid åpen tilgang til en romaniordbok,³⁸ som enkelte språkbrukere mener ikke er tilstrekkelig. Ifølge de romanitalende er den økonomiske støtten begrenset til årlige tilskudd tildelt på grunnlag av formelle søknader, som det er vanskelig og tidkrevende å skrive. Ekspertkomiteen anbefaler lang- og mellomlangsiktig økonomisk støtte til beskyttelse og fremming av romani (se punkt. 12–16 over).

49. Den andre anbefalingen fra Ministerkomiteen fra forrige overvåkingsperiode, om å **[sørge] for undervisning og studier av romani [...] på alle passende nivåer** er ennå ikke tilstrekkelig fulgt av norske myndigheter. I løpet av den åttende overvåkingsperioden var språket ikke til stede i formell utdanning, og tilstedeværelsen innen høyere utdanning var svak. Under sitt besøk i landet merket Ekspertkomiteen seg at myndighetenes hovedinnsats med hensyn til barn med romani-/taterbakgrunn er å sørge for at barna får gått på skole, slik at de lærer norsk og blir integrert i samfunnet. Representanter for de romanitalende klaget til Ekspertkomiteen over at deres tradisjonelle livsstil med reising fra mai til oktober ikke ses på som kompatibel med det formelle utdanningssystemet. De mener at nettbasert undervisning og lærerutdanning, kombinert med undervisning i romani med medlemmer av romanimiljøet som lærere, er en tilstrekkelig garanti for barnas utdanning. Etter Ekspertkomiteens oppfatning må norske myndigheter, for å oppfylle sine forpliktelser etter paktens, bevare og fremme romani under hensyn til språkbrukernes reisende livsstil.

Samiske språk

50. De samiske språkene står fortsatt i en særstilling blant språkene som er beskyttet i henhold til paktens, til tross for at den effektive beskyttelsen og fremmingen av dem har noen svakheter, spesielt i praktiske henseender og når det gjelder mindre brukte språk som lulesamisk og sørsamisk. Det er verdt å merke seg at Sametinget i desember 2019 bekreftet sitt ønske om at den samiske befolkningens rettigheter skulle være omfattet av rammekonvensjonen, selv om man hadde reserverasjoner knyttet til at statusen som nasjonal minoritet gir samene svakere rettigheter enn internasjonale traktater om urfolk i Arktis.

51. I løpet av innværende overvåkingsperiode satte Kommunal- og moderniseringsdepartementet i gang en undersøkelse om hvorvidt også lulesamisk og sørsamisk kunne inkluderes blant språkene som omfattes av Norges forpliktelser under paktens del III. Etter undersøkelsen, som ble gjennomført i samarbeid med andre berørte departementer, akademiske og språklige miljøer, og Sametinget, bestemte norske myndigheter seg for å velge ut de mest relevante artiklene i paktens del III til også å gjelde for lulesamisk og sørsamisk. Ekspertkomiteen ønsker velkommen norske myndigheters formelle

³⁸ <https://tekstlab.uio.no/nro/htdocs/index.php?lang=eng>.

deponering av sin erklæring om at lulesamisk og sørsamisk skal omfattes av utvalgte bestemmelser i del III.³⁹

52. Videre ble Ekspertkomiteen av Sametinget informert om grenseoverskridende prosjekter om revitalisering og standardisering av ulike samiske språk som pitesamisk og umesamisk i Sverige, og østsamisk og skoltesamisk i Finland. Ekspertkomiteen ser fram til å motta informasjon om resultatene i neste overvåkingsperiode.

53. Når det gjelder andre samarbeidselementer vedrørende samiske språk, berømmer Ekspertkomiteen myndighetene i Norge for spesielle grenseoverskridende tiltak som det unike tiltaket Sámi Giellagáldu (et nordisk ressurscenter for samiske språk). Målet med prosjektet i forrige overvåkingsperiode, mellom 2015 og 2018, var å styrke og utvikle de samiske språkene. Det tok sikte på å bidra til å opprettholde samenes språk som et levende uttrykk for kulturell rikdom før og nå. Hvert samisk språk har fortsatt språkekspert(er) (én til to personer) som arbeider med å oppdatere terminologi og standardisere eksisterende begreper. Målet er å støtte de samiske språkene i ulike domener, som i sosiale og tradisjonelle media og i hverdagslivet. Ekspertkomiteen ble av Sametinget informert om at initiativet sto ved en korsvei, siden finansieringen har blitt trukket i tvil under den åttende overvåkingsperioden. Ekspertkomiteen kan bare oppfordre til en bærekraftig finansiering av dette prisverdige initiativet fra alle berørte parter i pakten.

54. I sin sjuende evalueringsrapport merket Ekspertkomiteen seg at medarbeidere ved sosial- og helseinstitusjoner, særlig sykehus og sykehjem, har utilstrekkelig kunnskap i samiske språk. Samiske pasienter fortsetter å være i en ugunstig språklig stilling i sin kontakt med norske helse- og omsorgstjenester. Når det gjelder den generelle anbefalingen fra Ministerkomiteen fra forrige overvåkingsperiode om å **[fremme] tjenester på alle samiske språk på sykehus og sykehjem**, merker Ekspertkomiteen seg den nye tolkeloven og ytterligere rettslige garantier med hensyn til bruk av tolk i helsetjenesten og andre offentlige tilbud. Ifølge den åttende periodiske rapporten vil opprettelsen av en samisk klinikk for spesialisthelsetjenester, Sami klinihkka, kunne styrke arbeidet med å forbedre helsetjenestetilbudet til den samiske befolkningen. Ekspertkomiteen ønsker dette initiativet velkommen og ser fram til å motta mer informasjon om resultatene i neste periodiske rapport.

55. Sametinget (Sámediggi) er statlig finansiert for ulike saksområder (i 2019 kr 497 000 000, dvs. EUR 47 795 355). De samisktalende mener at den tilgjengelige finansieringen ikke er tilstrekkelig til at Sametinget kan oppfylle de rettslige forpliktelsene de har til å støtte de samiske språkene gjennom egne aktiviteter og gjennom overføringer til kommuner i forvaltningsområdet for samisk språk.⁴⁰ Ekspertkomiteen anbefaler bærekraftig og tilstrekkelig finansiering til språkaktiviteter på alle ansvarsnivåer som har en målbar nytte for samiske språk.

56. Ekspertkomiteen har anbefalt myndighetene i Norge å treffe umiddelbare tiltak for å «[s]ikre at alle offentlige registre støtter samiske tegn». Ekspertkomiteen ønsker derfor velkommen at det er gjort endringer i norsk lovgivning, at folkeregisterloven nå, ifølge den åttende periodiske rapporten og tilleggsdokumenter, tillater bruk av spesialtegn fra nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk, og at valglister er basert på opplysninger i Folkeregisteret. Elektroniske administrative skjemaer på nettstedene til sentrale og lokale myndigheter omfatter også samiske tegn, men Ekspertkomiteen har fått rapporter om problemer med tilgjengeligheten av disse skjemaene.

57. I den sjuende overvåkingsperioden var det i tillegg én spesifikk anbefaling fra Ministerkomiteen om lulesamisk og sørsamisk: **[beskytte] og [fremme] lulesamisk og sørsamisk i utdanning og media**. Som svar på anbefalingen henviser de nasjonale myndighetene i Norge til opplysninger gitt om nordsamisk. Ekspertkomiteen ser fram til å motta språkspesifikk informasjon om beskyttelse og fremming av lulesamisk og sørsamisk, særlig i utdanningssystemet, i neste overvåkingsperiode.

Nordsamisk

58. Nordsamisk, det mest brukte av de samiske språkene, er i en tilfredsstillende situasjon med hensyn til pakten. Det antas at funksjonell tospråkighet for nordsamiske barn er på plass og økende

³⁹ Se nettsiden til Europarådets traktatkontor <https://rm.coe.int/notification-of-declarations/1680a4394b>.

⁴⁰ Med Begrepet «forvaltningsområdet for samisk språk» menes kommunene Karasjok, Kautokeino, Nesseby, Porsanger, Tana og Kåfjord. – Se kapittel 3, punkt 3.1 – Definisjoner i lov nr. 56 av 12. juni 1987 om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven).

både i og utenfor de samiske kjerneområdene. Barn og deres foreldre som bor i kommunene i forvaltningsområdet for samisk språk, har rett til å velge nordsamisk som undervisningsspråk. Språkskiftet har nærmest stoppet opp, siden antallet barn som har lært å snakke språket sammen med norsk på barne- og ungdomstrinnet, er høyt, selv om bare rundt en fjerdedel av dem har nordsamisk som førstespråk på videregående.⁴¹ Ekspertkomiteen berømmer sentrale myndigheter og Sametinget for deres vellykkede innsats når det gjelder den obligatoriske opplæringen, og anbefaler dem å videreføre denne innsatsen og å gi tenåringene ytterligere insentiver til å fortsette med nordsamisk på videregående.

59. Under besøket i Norge fortalte imidlertid Sametinget Ekspertkomiteen at det ikke er nok plasser i barnehager som bruker nordsamisk, til å møte foreldrenes etterspørsel. Videre ble det også påpekt overfor Ekspertkomiteen at det kreves minst ti elever for å at det skal kunne opprettes en samiskklasse utenfor forvaltningsområdet for samisk språk. Ekspertkomiteen ber myndighetene om å revurdere dette kravet, siden mange av de samisktalende bor utenfor forvaltningsområdet for samisk språk.

60. Det var ingen anbefalinger i sjuende runde som avvek fra de ovennevnte generelle anbefalingene. De fleste forpliktelsene etter paktens del II og del III med hensyn til nordsamisk gis i kapittel 2.

Lulesamisk

61. Opplysningene i den åttende periodiske rapporten gjelder nordsamisk, bortsett fra en kort omtale av et tilbud om utdanning i lulesamisk for barnehage- og grunnskolelærere ved Nord universitet, hvor det i 2020 kun ble utdelt én bachelorgrad og ett vitnemål for et ettårig språkkurs. Ekspertkomiteen erfarte under sitt besøk i Norge at den første mastergraden i lulesamisk ville bli forberedt i studieåret 2021/22. Antallet barn som lærer lulesamisk på skolen, er relativt lavt, men det totale antallet som snakker lulesamisk, er ganske lavt. Ingen elever har lulesamisk som førstespråk på videregående, noe som også forklarer det lave antallet vitnemål på høyere nivå.

62. Ekspertkomiteen vil følge spesielt godt med på situasjonen for opplæringen i lulesamisk i tidligere Tysfjord (Divtasvuodna) kommune, som ble delt og innlemmet i to ulike kommuner 1. januar 2020: Hamarøy⁴² og Narvik. I strid med paktens artikkel 7.1.b fikk den nye administrative inndelingen en viss skadelig innvirkning på undervisningstilbudet i lulesamisk der lulesamisk tradisjonelt ble brukt før den administrative reformen. Narvik er ikke en del av forvaltningsområdet for samisk språk, men kommunen skulle garantere undervisning på og i lulesamisk for barn som hadde krav på dette. Ekspertkomiteen fikk imidlertid bekymringsmeldinger om at rettighetene til disse barna ikke ble oppfylt. Ekspertkomiteen mener at det i neste overvåkingsrunde må gis spesifikk og detaljert informasjon om lulesamisk.

Sørsamisk

63. Situasjonen for sørsamisk ser ut til å ha bedret seg siden forrige overvåkingsperiode, selv om det i 2019 bare ble utdelt ett vitnemål, for et (ettårig) kurs på 60 studiepoeng, i sørsamisk ved Nord universitet og én mastergrad ved UiT. Som en del av handlingsplanen for samiske språk er det utviklet et undervisningsopplegg i sørsamisk for lærere basert på Ulpan-metoden⁴³. Dette undervisningsopplegget er nå i bruk. Sammenslåingen av fylker og kommuner har snarere styrket samarbeidet for sørsamisk. Kommunene forventer imidlertid mer bærekraftig finansiering av sine tiltak og prosjekter fra Sametinget og kompetente myndigheter.

64. Under sitt besøk i Norge ble Ekspertkomiteen gjort oppmerksom på et verdifullt nedenfra-og-opp-prosjekt i Røros der man i 2019 etablerte et nettverk for helse- og sosialtjenester på sørsamisk.⁴⁴ Kommunen, ved ordfører og ansatte, støtter de sørsamisktalende ved å utvikle skole-, helse- og kulturaktiviteter. Deres eksempel bør følges og gis sterk støtte i form av bærekraftig finansiering fra norske myndigheter, spesielt med tanke på funnene fra forrige overvåkingsperiode om bruk av samiske

⁴¹ Se tabell i den åttende evalueringsrapporten under avsnittet Nordsamisk – artikkel 7.1.f.

⁴² På lulesamisk: *Hábmer*.

⁴³ Ulpan-metoden på siden RLA Method - Ulpan-Or (ulpanor.com).

⁴⁴ Helseprosjekt i Røros, «samiske helsetjenester» – Samiske eldre i sykehjem og hjemmebasert omsorg | Sørsamisk helsenettnetk / Áarjelsaemien healsoedáehkie (sorsamisk-helsenettverk.no).

språk på sykehus og aldershjem.

65. Ekspertkomiteen ønsker velkommen at det, ifølge informasjon innhentet i Røros, gis skole- eller nettbasert obligatorisk opplæring med lærere fra forvaltningsområdet for samisk språk. Det er imidlertid nødvendig med videreutdanning av lærere, siden ikke alle lærere har fullført pedagogisk og/eller digital opplæring (to av sju lærere i det sørsamiske området, med 111 elever, har ikke lærerutdanning). I Røros tilbys duodji som fag på den lokale skolen for musikk og scenekunst, og interessen for dette er høy blant foreldre og elever. Et spesielt prosjekt ble utviklet vinteren 2020/2021 med 15 elever med samisk eller norsk bakgrunn. For små barn videreføres i tillegg det vellykkede språkreirprosjektet. Ekspertkomiteen verdsetter spesielt slike tiltak og oppfordrer alle interessenter til å fremme dem.

Kapittel 2 Norges oppfyllelse av sine forpliktelser etter Den europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk og av anbefalinger

2.1 Kvensk⁴⁵

2.1.1 Norges oppfyllelse av sine forpliktelser etter Den europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk vedrørende beskyttelse og fremming av kvensk

Symboler brukt til å markere endringer i evalueringen fra forrige overvåkingsperiode:

↗ forbedring ↘ forverring = ingen endring

Ekspertkomiteen anser forpliktelsen*						
Artikkel	Norges forpliktelser vedrørende kvensk ⁴⁶	opplyt	delvis oppfylt	formelt oppfylt	ikke oppfylt	ingen konklusjon
Paktens del II						
(Forpliktelser som staten må anvende på alle regions- eller minoritetsspråk innenfor sitt territorium)						
Art. 7 – Mål og prinsipper						
7.1.a	anerkjennelse av kvensk som et uttrykk for kulturell rikdom	=				
7.1.b	sikre at eksisterende eller nye administrative inndelinger ikke utgjør et hinder for fremmingen av kvensk	↗				
7.1.c	besluttsom handling for å fremme kvensk	↗				
7.1.d	tilrettelegging av og/eller oppmuntring til bruk av kvensk, muntlig og skriftlig, i offentlig (utdanning, rettsmyndigheter, administrative myndigheter og offentlige tjenester, media, kulturaktiviteter og -anlegg, det økonomiske og sosiale liv, grenseoverskridende kontakter) og privat virksomhet		=			
7.1.e	• opprettholdelse og utvikling av bånd, på de felter som er omfattet av denne pakt, mellom grupper i staten som bruker kvensk • opprettelse av kulturelle forbindelser med andre språkgrupper		=			
7.1.f	framskaffelse av former og midler for undervisning og studier av kvensk på alle passende nivåer		=			
7.1.g	framskaffelse av muligheter som setter de som ikke snakker kvensk (også voksne), i stand til å lære det		=			
7.1.h	fremming av studier og forskning i kvensk ved universiteter eller tilsvarende institusjoner	↗				
7.1.i	fremming av tverrnasjonale utvekslinger, på de felter som er omfattet av denne pakt, til beste for kvensk	=				
7.2	fjerne enhver uberettiget forskjell, utelukkelse, begrensning eller fortrinn i sammenheng med bruken av kvensk	=				
7.3	• fremme gjensidig forståelse mellom alle landets språkgrupper • fremme inkludering av respekt, forståelse og toleranse med hensyn til kvensk blant målene for utdanning og opplæring • oppmuntre massemedia til å inkludere respekt, forståelse og toleranse med hensyn til kvensk blant sine mål		=			
7.4	• ta i betraktning de behov og ønsker som er uttrykt av gruppen som bruker kvensk • etablere et organ i den hensikt å bistå myndighetene med råd i alle saker vedrørende kvensk		=			

⁴⁵ Se fotnote 2 og punkt 39 i denne rapporten.

⁴⁶ Av hensyn til lesbarheten er paktens bestemmelser her gjengitt i forkortet og forenklet form. Den fullstendige versjonen av hver bestemmelse er tilgjengelig på traktatkontorets nettsted: <http://www.coe.int/en/web/conventions/> (traktat nr. 148).

*** Ekspertkomiteen for Den europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk evaluerer partenes oppfyllelse av sine forpliktelser etter pakten som følger:**

Oppfylt: Politikk, lovgivning og praksis er i samsvar med pakten.

Delvis oppfylt: Politikk og lovgivning er helt eller delvis i samsvar med pakten, men forpliktelsen er bare delvis gjennomført i praksis.

Formelt oppfylt: Politikk og lovgivning er i samsvar med pakten, men forpliktelsen er ikke gjennomført i praksis.

Ikke oppfylt: Det har ikke vært truffet noen tiltak, verken med hensyn til politikk, lovgivning eller praksis, for å gjennomføre forpliktelsen, eller Ekspertkomiteen har i flere overvåkingsperioder ikke mottatt noen informasjon om gjennomføringen.

Ingen konklusjon: Ekspertkomiteen er ikke i stand til å trekke noen konklusjon om oppfyllelsen av forpliktelsen, siden myndighetene har framlagt utilstrekkelig informasjon eller ingen informasjon.

Endringer i evalueringen fra forrige overvåkingsperiode

66. Evalueringen av gjennomføringen av artikkel 7.1.b er oppgradert til oppfylt, siden den administrative reformen som trådte i kraft 1. januar 2020, respekterte de kvensktalendes behov for og ønske om å fremme kvensk; Ekspertkomiteen har ikke hørt noen klage på den nye administrative inndelingen. Oppgraderingen gjelder også artikkel 7.1.c, på grunn av flere besluttsomme handlinger iverksatt av myndighetene for å bevare kvensk på statlig nivå og på fylkesnivå, for eksempel inkluderingen av kvensk i språkloven og i listen over språk som Språkrådet skal beskytte, og bevilgninger til revitaliseringen av kvensk. Evalueringen av gjennomføringen av artikkel 7.1.h er også oppgradert til oppfylt på grunn av arbeidet til Språkrådet og Det kvenske instituttet i Børselv, og undervisning og forskning ved ulike UiT-campuser.

2.1.2 *Anbefalinger fra Ekspertkomiteen om hvordan man kan forbedre beskyttelsen og fremmingen av kvensk i Norge*

Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene i Norge til å oppfylle alle forpliktelser etter Den europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk som ikke anses for å være «oppfylt» (se under 2.1.1 over) og til å fortsette å oppfylle dem som er oppfylt. I denne forbindelse bør myndighetene ta særlig hensyn til anbefalingene som er gitt nedenfor. Anbefalingene fra Europarådets ministerkomité angående Norges anvendelse av minoritetsspråkpakten⁴⁷ er fortsatt gyldige i kraft av seg selv. Anbefalinger gitt som et ledd i paktens overvåkingsprosedyre skal være en støtte til myndighetene i gjennomføringsprosessen.

I. Anbefalinger for umiddelbare tiltak

- a. **Treffe tiltak for å sikre sterkere tilstedeværelse av kvensk i mediene, blant annet gjeninnføre radiosendinger på kvensk.**
- b. **Bedre situasjonen for kvensk i grunnskoleutdanning og videregående utdanning og bedre tilbudet om kvenske språkreir i barnehager.**
- c. **Sikre at det er insentiver som gjør at elever som har valgt kvensk som andrespråk i grunnskolen, fortsetter med kvensk på videregående, da dette er rekrutteringsgrunnlaget for lærerutdanning for kvensk.**

II. Ytterligere anbefalinger

- d. Oppmuntre til at det framskaffes muligheter (herunder lærebøker for voksne) og finansiering som setter de som ikke snakker kvensk, i stand til å lære språket.
- e. Gi mer bærekraftig offentlig støtte til beskyttelse og fremming av kvensk.

⁴⁷ RecChL(2001)5 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016804dce9d); RecChL(2003)2 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805df248); CM/RecChL(2007)3 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805afe1b); CM/RecChL(2010)2 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805cf75c); CM/RecChL(2012)8 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805c9276); CM/RecChL(2015)4 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805c2ba9); CM/RecChL(2018)4 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016808b7d02).

2.2 Lulesamisk

2.2.1 Norges oppfyllelse av sine forpliktelser etter Den europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk vedrørende beskyttelse og fremming av lulesamisk

Symboler brukt til å markere endringer i evalueringen fra forrige overvåkingsperiode:
 ↗ forbedring ✓ forverring = ingen endring

Ekspertkomiteen anser forpliktelsen*						
Artikkel	Norges forpliktelser vedrørende lulesamisk ⁴⁸	oppfylt	delvis oppfylt	formelt oppfylt	ikke oppfylt	ingen konklusjon
Paktens del II						
(Forpliktelser som staten må anvende på alle regions- eller minoritetsspråk innenfor sitt territorium)						
Art. 7 – Mål og prinsipper						
7.1.a	anerkjennelse av lulesamisk som et uttrykk for kulturell rikdom	=				
7.1.b	sikre at eksisterende eller nye administrative inndelinger ikke utgjør et hinder for fremmingen av lulesamisk		✓			
7.1.c	beslutsom handling for å fremme lulesamisk		↗			
7.1.d	tilrettelegging av og/eller oppmuntring til bruk av lulesamisk, muntlig og skriftlig, i offentlig (utdanning, rettsmyndigheter, administrative myndigheter og offentlige tjenester, media, kulturaktiviteter og -anlegg, det økonomiske og sosiale liv, grenseoverskridende kontakter) og privat virksomhet		=			
7.1.e	• opprettholdelse og utvikling av bånd, på de felter som er omfattet av denne pakt, mellom grupper i staten som bruker lulesamisk • opprettelse av kulturelle forbindelser med andre språkgrupper	=				
7.1.f	framskaffelse av former og midler for undervisning og studier av lulesamisk på alle passende nivåer	=				
7.1.g	framskaffelse av muligheter som setter de som ikke snakker lulesamisk (også voksne), i stand til å lære det		=			
7.1.h	fremming av studier og forskning i lulesamisk ved universiteter eller tilsvarende institusjoner		=			
7.1.i	fremming av tverrnasjonale utvekslinger, på de felter som er omfattet av denne pakt, til beste for lulesamisk	=				
7.2	fjerne enhver uberettiget forskjell, utelukkelse, begrensning eller fortrinn i sammenheng med bruken av lulesamisk	=				
7.3	• fremme gjensidig forståelse mellom alle landets språkgrupper • fremme inkludering av respekt, forståelse og toleranse med hensyn til lulesamisk blant målene for utdanning og opplæring • oppmuntre massemedia til å inkludere respekt, forståelse og toleranse med hensyn til lulesamisk blant sine mål		=			
7.4	• ta i betraktning de behov og ønsker som er uttrykt av gruppen som bruker lulesamisk • etablere et organ i den hensikt å bistå myndighetene med råd i alle saker vedrørende lulesamisk	=				

* Ekspertkomiteen for Den europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk evaluerer partenes oppfyllelse av sine forpliktelser etter pakten som følger:

Oppfylt: Politikk, lovgivning og praksis er i samsvar med pakten.

Delvis oppfylt: Politikk og lovgivning er helt eller delvis i samsvar med pakten, men forpliktelsen er bare delvis gjennomført i praksis.

Formelt oppfylt: Politikk og lovgivning er i samsvar med pakten, men forpliktelsen er ikke gjennomført i praksis.

⁴⁸ Av hensyn til lesbarheten er paktens bestemmelser her gjengitt i forkortet og forenklet form. Den fullstendige versjonen av hver bestemmelse er tilgjengelig på traktatkontorets nettsted: <http://www.coe.int/en/web/conventions/> (traktat nr. 148).

Ikke oppfylt: Det har ikke vært truffet noen tiltak, verken med hensyn til politikk, lovgivning eller praksis, for å gjennomføre forpliktelsen, eller Ekspertkomiteen har i flere overvåkingsperioder ikke mottatt noen informasjon om gjennomføringen.

Ingen konklusjon: Ekspertkomiteen er ikke i stand til å trekke noen konklusjon om oppfyllelsen av forpliktelsen, siden myndighetene har framlagt utilstrekkelig informasjon eller ingen informasjon.

Endringer i evalueringen fra forrige overvåkingsperiode

67. Evalueringen av gjennomføringen av artikkel 7.1.b er nedgradert til delvis oppfylt, siden den administrative som reformen trådte i kraft 1. januar 2020, hadde en negativ innvirkning på undervisningen på og av lulesamisk til elever i nye Narvik kommune som har krav på slik undervisning. Evalueringen av gjennomføringen av artikkel 7.1.c er imidlertid oppgradert til oppfylt, på grunn av flere besluttsomme handlinger iverksatt av myndighetene for å bevare lulesamisk i nesten samme grad som nordsamisk og for å inkludere språket blant språkene som omfattes av paktens del III.

2.2.2 Anbefalinger fra Ekspertkomiteen om hvordan man kan forbedre beskyttelsen og fremmingen av lulesamisk i Norge

Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene i Norge til å oppfylle alle forpliktelser etter Den europeiske paktens om regions- eller minoritetsspråk som ikke anses for å være «oppfylt» (se under 2.2.1 over) og til å fortsette å oppfylle dem som er oppfylt. I denne forbindelse bør myndighetene ta særlig hensyn til anbefalingene som er gitt nedenfor. Anbefalingene fra Europarådets ministerkomité angående Norges anvendelse av minoritetsspråkpakten⁴⁹ er fortsatt gyldige i kraft av seg selv. Anbefalinger gitt som et ledd i paktens overvåkingsprosedyre skal være en støtte til myndighetene i gjennomføringsprosessen.

I. Anbefalinger for umiddelbare tiltak

- a. Sikre at den nye administrative inndelingen ikke får en negativ innvirkning på lulesamisk i utdanning.**
- b. Sikre at det er insentiver som gjør at elever som har valgt lulesamisk som andrespråk i grunnskolen, fortsetter med lulesamisk på videregående, da dette er rekrutteringsgrunnlaget for lærerutdanning for lulesamisk.**

II. Ytterligere anbefalinger

- c. Framskaffe muligheter som setter de som ikke snakker lulesamisk, også voksne, i stand til å lære det.
- d. Oppmuntre til bruk av lulesamisk, muntlig og skriftlig, i utdanning, i media og i kulturaktiviteter.

⁴⁹ RecChL(2001)5 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016804dce9d); RecChL(2003)2 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805df248); CM/RecChL(2007)3 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805afe1b); CM/RecChL(2010)2 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805cf75c); CM/RecChL(2012)8 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805c9276); CM/RecChL(2015)4 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805c2ba9); CM/RecChL(2018)4 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016808b7d02).

2.3 Nordsamisk

2.3.1 Norges oppfyllelse av sine forpliktelser etter Den europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk vedrørende beskyttelse og fremming av nordsamisk

Symboler brukt til å markere endringer i evalueringen fra forrige overvåkingsperiode:
 ↗ forbedring ✓ forverring = ingen endring

Ekspertkomiteen anser forpliktelsen*						
Artikkel	Norges forpliktelser vedrørende nordsamisk ⁵⁰	oppfylt	delvis oppfylt	formelt oppfylt	ikke oppfylt	ingen konklusjon
Paktens del II						
(Forpliktelser som staten må anvende på alle regions- eller minoritetsspråk innenfor sitt territorium)						
Art. 7 – Mål og prinsipper						
7.1.a	anerkjennelse av nordsamisk som et uttrykk for kulturell rikdom	=				
7.1.b	sikre at eksisterende eller nye administrative inndelinger ikke utgjør et hinder for fremmingen av nordsamisk	=				
7.1.c	beslutsom handling for å fremme nordsamisk	=				
7.1.d	tilrettelegging av og/eller oppmuntring til bruk av nordsamisk, muntlig og skriftlig, i offentlig (utdanning, rettsmyndigheter, administrative myndigheter og offentlige tjenester, media, kulturaktiviteter og -anlegg, det økonomiske og sosiale liv, grenseoverskridende kontakter) og privat virksomhet	=				
7.1.e	<ul style="list-style-type: none"> • opprettholdelse og utvikling av bånd, på de felter som er omfattet av denne pakt, mellom grupper i staten som bruker nordsamisk • opprettelse av kulturelle forbindelser med andre språkgrupper 	=				
7.1.f	framskaffelse av former og midler for undervisning og studier av nordsamisk på alle passende nivåer	=				
7.1.g	framskaffelse av muligheter som setter de som ikke snakker nordsamisk (også voksne), i stand til å lære det	=				
7.1.h	fremming av studier og forskning i nordsamisk ved universiteter eller tilsvarende institusjoner	=				
7.1.i	fremming av tverrnasjonale utvekslinger, på de felter som er omfattet av denne pakt, til beste for nordsamisk	=				
7.2	fjerne enhver uberettiget forskjell, utelukkelse, begrensning eller fortrinn i sammenheng med bruk av nordsamisk	=				
7.3	<ul style="list-style-type: none"> • fremme gjensidig forståelse mellom alle landets språkgrupper • fremme inkludering av respekt, forståelse og toleranse med hensyn til nordsamisk blant målene for utdanning og opplæring • oppmuntre massemedia til å inkludere respekt, forståelse og toleranse med hensyn til nordsamisk blant sine mål 		=			
7.4	<ul style="list-style-type: none"> • ta i betraktning de behov og ønsker som er uttrykt av gruppen som bruker nordsamisk • etablere et organ i den hensikt å bistå myndighetene med råd i alle saker vedrørende nordsamisk 	=				
Paktens del III						

⁵⁰ Av hensyn til lesbarheten er paktens bestemmelser her gjengitt i forkortet og forenklet form. Den fullstendige versjonen av hver bestemmelse er tilgjengelig på traktatkontorets nettsted: <http://www.coe.int/en/web/conventions/> (traktat nr. 148).

Ekspertkomiteen anser forpliktelsen*						
Artikkel	Norges forpliktelser vedrørende nordsamisk ⁵⁰	opplyt	delvis oppfylt	formelt oppfylt	ikke oppfylt	ingen konklusjon
(Tilleggsforpliktelser valgt av staten for spesifikke språk)						
Art. 8 – Utdanning						
8.1.a.iii	gjøre tilgjengelig førskoleutdanning på nordsamisk eller en vesentlig del av førskoleutdanningen på nordsamisk i det minste for de elever hvis familier ber om det, og hvis antall anses tilstrekkelig		☒			
8.1.b.iv	gjøre tilgjengelig grunnskoleutdanning på nordsamisk, en vesentlig del av grunnskoleutdanningen på nordsamisk eller undervisning i nordsamisk som en integrert del av pensumet i det minste for de elever hvis familier ber om det, og hvis antall anses tilstrekkelig	=				
8.1.c.iv	gjøre tilgjengelig videregående utdanning på nordsamisk, en vesentlig del av videregående utdanning på nordsamisk eller undervisning i nordsamisk som en integrert del av pensumet i det minste for de elever som ønsker det i et antall som anses tilstrekkelig	=				
8.1.d.iv	gjøre tilgjengelig teknisk utdanning og yrkesutdanning på nordsamisk, en vesentlig del av den tekniske utdanningen og yrkesutdanningen på nordsamisk eller undervisning i nordsamisk som en integrert del av pensumet i det minste for de elever som ønsker det i et antall som anses tilstrekkelig	=				
8.1.e.ii	sørge for muligheter for studium av nordsamisk i universitetsutdanningen og den høyere utdanning	=				
8.1.f.ii	tilby nordsamisk som fag for voksenopplæringen og etterutdanningen	=				
8.1.g	sikre undervisning i den historie og kultur som er reflektert i nordsamisk	=				
8.1.h	sørge for grunnopplæring og videregående opplæring av de lærere som underviser i nordsamisk		☒			
8.1.i	opprette et tilsynsorgan som er ansvarlig for å overvåke den framgang som er oppnådd med undervisningen av nordsamisk, og for å utarbeide offentlige periodiske rapporter om sine funn	=				
8.2	innenfor andre territorier enn de hvor nordsamisk tradisjonelt brukes, tillate, oppmuntre til eller sørge for undervisning på eller i nordsamisk på alle passende utdanningsnivåer	=				
Art. 9 – Rettsmyndigheter						
9.1.a.iv	framlegge, etter anmodning, dokumenter i tilknytning til straffesaker på nordsamisk, om nødvendig ved bruk av tolker og oversettelser uten at dette medfører ekstra omkostninger for de berørte personer	=				
9.1.b.iii	tillate dokumenter og bevis å bli framlagt på nordsamisk i sivilsaker, om nødvendig ved bruk av tolker og oversettelser	=				
9.1.d	med hensyn til gjennomføring av sivile og/eller administrative saker på nordsamisk og bruk av dokumenter og bevis på nordsamisk i den forbindelse sikre at bruk av tolker og oversettelser ikke medfører ekstra omkostninger for de berørte personer	=				
9.2.a	ikke underkjenne rettslige dokumenter utelukkende fordi de er utarbeidet på nordsamisk	=				
9.3	gjøre tilgjengelige på nordsamisk de viktigste nasjonale lovtekster og de som spesielt vedrører brukerne av nordsamisk	=				
Art. 10 – Administrative myndigheter og offentlige tjenester						
10.1.a.iii	sikre at brukerne av nordsamisk kan framlegge muntlige eller skriftlige henvendelser til lokale avdelinger av nasjonale myndigheter og motta svar på nordsamisk	=				
10.1.b	gjøre tilgjengelige alminnelig brukte nasjonale administrative tekster og skjemaer på nordsamisk eller i tospråklige versjoner		☒			
10.1.c	tillate de nasjonale myndigheter å utarbeide dokumenter på nordsamisk	=				

Ekspertkomiteen anser forpliktelsen*						
Artikkel	Norges forpliktelser vedrørende nordsamisk ⁵⁰	oppfylt	delvis oppfylt	formelt oppfylt	ikke oppfylt	ingen konklusjon
10.2.a	bruk av nordsamisk innenfor rammen av den regionale eller lokale myndighet	=				
10.2.b	muligheten for brukerne av nordsamisk til å framlegge muntlige eller skriftlige henvendelser på nordsamisk for den regionale eller lokale myndighet	=				
10.2.c	de regionale myndigheters utgivelse av sine offisielle dokumenter også på nordsamisk	=				
10.2.d	de lokale myndigheters utgivelse av sine offisielle dokumenter også på nordsamisk	=				
10.2.e	de regionale myndigheters bruk av nordsamisk i debatter i sine forsamlinger	=				
10.2.f	de lokale myndigheters bruk av nordsamisk i debatter i sine forsamlinger	=				
10.2.g	bruk eller innføring, om nødvendig sammen med navnet på det offisielle språk, av stedsnavn på nordsamisk	=				
10.3.b	tillate brukere av nordsamisk å fremme anmodninger til og motta svar fra offentlige tjenesteytere på nordsamisk	=				
10.4.a	oversettelse eller tolking	↗				
10.5	tillate bruk eller innføring av etternavn på nordsamisk	↗				
Art. 11 – Media						
11.1.a.iii	sørge for at allmennkringkastere tilbyr radio- og fjernsynsprogrammer på nordsamisk	=				
11.1.bi	oppmuntre til og/eller legge til rette for opprettelse av minst én privat radiostasjon på nordsamisk	=				
11.1.cii	oppmuntre til og/eller legge til rette for jevnlig kringkasting av private fjernsynsprogrammer på nordsamisk	=				
11.1.ei	oppmuntre til og/eller legge til rette for opprettelse og/eller opprettholdelse av minst én dags- eller ukeavis på nordsamisk	=				
11.1.fii	anvende eksisterende tiltak for økonomisk støtte også til audiovisuelle produksjoner på nordsamisk	=				
11.1.g	støtte opplæringen av journalister og annet mediepersonale som bruker nordsamisk	=				
11.2	<ul style="list-style-type: none"> • garantere frihet til direkte mottak av radio- og fjernsynsutsendelser fra naboland på nordsamisk • ikke motsette seg gjenutsendelser av radio- og fjernsynsutsendelser fra naboland på nordsamisk • sikre uttrykksfriheten og den frie informasjonsstrøm i den skriftlige presse på nordsamisk 	=				
Art. 12 – Kulturaktiviteter og -anlegg						
12.1.a	oppmuntre til produksjon, reproduksjon og spredning av kulturelle arbeider på nordsamisk	=				
12.1.d	sikre at de organer som organiserer eller støtter kulturaktiviteter, inkluderer kunnskap i og bruk av nordsamisk språk og kultur i de tiltak som de setter i gang, eller som de yter støtte til	=				
12.1.e	sikre at de organer som organiserer eller støtter kulturaktiviteter, har til rådighet personale som fullt ut mestrer nordsamisk	=				
12.1.f	oppmuntre til direkte deltakelse fra representanter for brukerne av nordsamisk ved framskaffelse av utstyr og planlegging av kulturaktiviteter	=				
12.1.g	oppmuntre til og/eller legge til rette for opprettelse av et organ som skal være ansvarlig for å samle inn, oppbevare en kopi av og presentere eller utgi arbeider framstilt på nordsamisk	=				
12.1.h	opprette og/eller fremme og finansiere tjenester for oversettelse og terminologisk forskning, særlig med henblikk på å opprettholde og utvikle	=				

Ekspertkomiteen anser forpliktelsen*						
Artikkel	Norges forpliktelser vedrørende nordsamisk ⁵⁰	oppfylt	delvis oppfylt	formelt oppfylt	ikke oppfylt	ingen konklusjon
	administrativ, kommersiell, økonomisk, sosial, teknisk eller rettslig terminologi på nordsamisk					
12.2	Innenfor andre territorier enn de hvor nordsamisk tradisjonelt brukes, tillate, oppmuntre til og/eller sørge for kulturaktiviteter og -anlegg som bruker nordsamisk	=				
12.3	treffe foranstaltninger, i sin kulturpolitikk i utlandet, for nordsamisk og kulturen dette språket reflekterer	=				
Art. 13 – Det økonomiske og sosiale liv						
13.2.c	sikre at sosiale omsorgsinstitusjoner som sykehus og sykehjem tilbyr bruk av nordsamisk		=			
13.2.e	sørge for at opplysninger framlagt av myndighetene vedrørende forbrukerrettigheter gjøres tilgjengelige på nordsamisk	=				
Art. 14 – Grenseoverskridende kontakter						
14.b	legge til rette for og/eller fremme samarbeid over landegrensene, til beste for nordsamisk, særlig mellom regionale eller lokale myndigheter på hvis territorium nordsamisk brukes i identisk eller lignende form	=				

* Ekspertkomiteen for Den europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk evaluerer partenes oppfyllelse av sine forpliktelser etter pakten som følger:

Oppfylt: Politikk, lovgivning og praksis er i samsvar med pakten.

Delvis oppfylt: Politikk og lovgivning er helt eller delvis i samsvar med pakten, men forpliktelsen er bare delvis gjennomført i praksis.

Formelt oppfylt: Politikk og lovgivning er i samsvar med pakten, men forpliktelsen er ikke gjennomført i praksis.

Ikke oppfylt: Det har ikke vært truffet noen tiltak, verken med hensyn til politikk, lovgivning eller praksis, for å gjennomføre forpliktelsen, eller Ekspertkomiteen har i flere overvåkingsperioder ikke mottatt noen informasjon om gjennomføringen.

Ingen konklusjon: Ekspertkomiteen er ikke i stand til å trekke noen konklusjon om oppfyllelsen av forpliktelsen, siden myndighetene har framlagt utilstrekkelig informasjon eller ingen informasjon.

Endringer i evalueringen fra forrige overvåkingsperiode

68. Evalueringen av gjennomføringen av artikkel 8.1.a.iii er nedgradert til delvis oppfylt, siden det ikke er nok plasser i barnehager som bruker nordsamisk, til å møte foreldrenes etterspørsel. Også evalueringen av gjennomføringen av artikkel 8.1.h. er nedgradert til delvis oppfylt, på grunn av mangel på skolelærere. Mangelen skyldes problemer med rekrutteringen til lærerutdanningen som følge av at skoleelever, fordi karaktersystemet favoriserer fremmedspråk, ikke velger nordsamisk på videregående.

69. Evalueringen av gjennomføringen av artikkel 10. 1.b er nedgradert til delvis oppfylt, siden mye brukte nasjonale administrative tekster og skjemaer på nordsamisk eller i tospråklige versjoner er vanskelig tilgjengelig på offentlige nettsteder. Når det gjelder oversettelse eller tolkning, gjør vedtakelsen av den nye tolkeloven at evalueringen av artikkel 10.4.a blir oppgradert til oppfylt. Evalueringen av gjennomføringen av artikkel 10.5 er oppgradert til oppfylt, siden folkeregisterloven nå tillater bruk av spesialtegn fra nordsamisk og bruk av eller bytte til etternavn på nordsamisk.

2.3.2 Anbefalinger fra Ekspertkomiteen om hvordan man kan forbedre beskyttelsen og fremmingen av nordsamisk i Norge

Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene i Norge til å oppfylle alle forpliktelser etter Den europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk som ikke anses for å være «oppfylt» (se under 2.3.1 over) og til å fortsette å oppfylle dem som er oppfylt. I denne forbindelse bør myndighetene ta særlig hensyn til anbefalingene som er gitt nedenfor. Anbefalingene fra Europarådets ministerkomité angående Norges

anvendelse av minoritetsspråkpakten⁵¹ er fortsatt gyldige i kraft av seg selv. Anbefalinger gitt som et ledd i paktens overvåkingsprosedyre skal være en støtte til myndighetene i gjennomføringsprosessen.

I. **Anbefaling for umiddelbare tiltak**

- a. **Sikre at helse- og omsorgsinstitusjoner som sykehus og sykehjem tilbyr tjenester på nordsamisk.**
- b. **Sikre at det er insentiver som gjør at elever som har valgt nordsamisk som andrespråk i grunnskolen, fortsetter med nordsamisk på videregående, da dette er rekrutteringsgrunnlaget for lærerutdanning for nordsamisk**

II. **Ytterligere anbefalinger**

- c. Sikre nok plasser i barnehager som bruker nordsamisk, til å møte foreldrenes etterspørsel.

⁵¹ RecChL(2001)5 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016804dce9d);
RecChL(2003)2 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805df248);
CM/RecChL(2007)3 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805afe1b);
CM/RecChL(2010)2 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805cf75c);
CM/RecChL(2012)8 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805c9276);
CM/RecChL(2015)4 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805c2ba9);
CM/RecChL(2018)4 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016808b7d02).

2.4 Romanes

2.4.1 Norges oppfyllelse av sine forpliktelser etter Den europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk vedrørende beskyttelse og fremming av romanes

Symboler brukt til å markere endringer i evalueringen fra forrige overvåkingsperiode:
 ↗ forbedring ✓ forverring = ingen endring

Ekspertkomiteen anser forpliktelsen*						
Artikkel	Norges forpliktelser vedrørende romanes ⁵²	oppfylt	delvis oppfylt	formelt oppfylt	ikke oppfylt	ingen konklusjon
Paktens del II						
(Forpliktelser som staten må anvende på alle regions- eller minoritetsspråk innenfor sitt territorium)						
Art. 7 – Mål og prinsipper						
7.1.a	anerkjennelse av romanes som et uttrykk for kulturell rikdom	=				
7.1.b	sikre at eksisterende eller nye administrative inndelinger ikke utgjør et hinder for fremmingen av romanes					=
7.1.c	beslutsom handling for å fremme romanes		↗			
7.1.d	tilrettelegging av og/eller oppmuntring til bruk av romanes, muntlig og skriftlig, i offentlig (utdanning, rettsmyndigheter, administrative myndigheter og offentlige tjenester, media, kulturaktiviteter og -anlegg, det økonomiske og sosiale liv, grenseoverskridende kontakter) og privat virksomhet		↗			
7.1.e	• opprettholdelse og utvikling av bånd, på de felter som er omfattet av denne pakt, mellom grupper i staten som bruker romanes • opprettelse av kulturelle forbindelser med andre språkgrupper		↗			
7.1.f	framskaffelse av former og midler for undervisning og studier av romanes på alle passende nivåer				=	
7.1.g	framskaffelse av muligheter som setter de som ikke snakker romanes (også voksne), i stand til å lære det				=	
7.1.h	fremming av studier og forskning i romanes ved universiteter eller tilsvarende institusjoner					=
7.1.i	fremming av tverrnasjonale utvekslinger, på de felter som er omfattet av denne pakt, til beste for romanes					=
7.2	fjerne enhver uberettiget forskjell, utelukkelse, begrensning eller fortrinn i sammenheng med bruk av romanes		=			
7.3	• fremme gjensidig forståelse mellom alle landets språkgrupper • fremme inkludering av respekt, forståelse og toleranse med hensyn til romanes blant målene for utdanning og opplæring • oppmuntre massemedia til å inkludere respekt, forståelse og toleranse med hensyn til romanes blant sine mål		=			
7.4	• ta i betraktning de behov og ønsker som er uttrykt av gruppen som bruker romanes • etablere et organ i den hensikt å bistå myndighetene med råd i alle saker vedrørende romanes		=			

* Ekspertkomiteen for Den europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk evaluerer partenes oppfyllelse av sine forpliktelser etter pakten som følger:

Oppfylt: Politikk, lovgivning og praksis er i samsvar med pakten.

Delvis oppfylt: Politikk og lovgivning er helt eller delvis i samsvar med pakten, men forpliktelsen er bare delvis gjennomført i praksis.

Formelt oppfylt: Politikk og lovgivning er i samsvar med pakten, men forpliktelsen er ikke gjennomført i praksis.

⁵² Av hensyn til lesbarheten er paktens bestemmelser her gjengitt i forkortet og forenklet form. Den fullstendige versjonen av hver bestemmelse er tilgjengelig på traktatkontorets nettsted: <http://www.coe.int/en/web/conventions/> (traktat nr. 148).

Ikke oppfylt: Det har ikke vært truffet noen tiltak, verken med hensyn til politikk, lovgivning eller praksis, for å gjennomføre forpliktelsen, eller Ekspertkomiteen har i flere overvåkingsperioder ikke mottatt noen informasjon om gjennomføringen.

Ingen konklusjon: Ekspertkomiteen er ikke i stand til å trekke noen konklusjon om oppfyllelsen av forpliktelsen, siden myndighetene har framlagt utilstrekkelig informasjon eller ingen informasjon.

I sin evaluering av anvendelsen av art. 7 paragraf 1–4 på romanes har Ekspertkomiteen tatt hensyn til at disse bestemmelsene skal anvendes *mutatis mutandis*.

Endringer i evalueringen fra forrige overvåkingsperiode

70. Når det gjelder artikkel 7.1.c, oppgraderes evalueringen til delvis oppfylt, siden det er iverksatt flere besluttsomme handlinger til beste for romanes: Språkloven anerkjenner formelt romanes som et eget minoritetsspråk i Norge og etablerer en rådgivningsrelasjon mellom Språkrådet og de romanestalende; Romano Kher-senteret i Oslo ble åpnet i 2018 og er godt i gang med å gjøre romanes og romsk kultur mer synlig i offentligheten. Foruten offentlige tilskudd til ABC-boken og oversettelser av noen barnebøker til romanes, har det siden 2018 vært produsert lydbøker med tilskudd fra ulike offentlige instanser. Ekspertkomiteen oppgraderer også evalueringen med hensyn til artikkel 7.1.d og e. til delvis oppfylt av samme grunner som for artikkel 7.1.c.

71. Når vi har merket av for «ingen konklusjon», skyldes det mangel på informasjon om myndighetstiltak eller innholdet i artikkel 7.5 vedrørende ikke-territoriale språk (se evaluering av artikkel 7.1.b, h og i. over).

2.4.2 Anbefalinger fra Ekspertkomiteen om hvordan man kan forbedre beskyttelsen og fremmingen av romanes i Norge

Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene i Norge til å oppfylle alle forpliktelser etter Den europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk som ikke anses for å være «oppfylt» (se under 2.4.1 over) og til å fortsette å oppfylle dem som er oppfylt. I denne forbindelse bør myndighetene ta særlig hensyn til anbefalingene som er gitt nedenfor. Anbefalingene fra Europarådets ministerkomité angående Norges anvendelse av minoritetsspråkspakten⁵³ er fortsatt gyldige i kraft av seg selv. Anbefalinger gitt som et ledd i paktens overvåkingsprosedyre skal være en støtte til myndighetene i gjennomføringsprosessen.

I. Anbefalinger for umiddelbare tiltak

- a. Oppmuntre til bruk av romanes, muntlig og skriftlig, i det offentlige liv, spesielt i utdanning, i samarbeid med språkbrukerne.
- b. Fremme inkludering av respekt, forståelse og toleranse med hensyn til romanes blant målene for utdanning, lærerutdanning og media.

II. Ytterligere anbefalinger

- c. Oppmuntre til forskning på og undervisning i romanes på universitetsnivå.
- d. Gi mer bærekraftig offentlig støtte til beskyttelse og fremming av romanes.

⁵³ RecChL(2001)5 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016804dce9d); RecChL(2003)2 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805df248); CM/RecChL(2007)3 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805afe1b); CM/RecChL(2010)2 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805cf75c); CM/RecChL(2012)8 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805c9276); CM/RecChL(2015)4 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805c2ba9); CM/RecChL(2018)4 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016808b7d02).

2.5 Romani

2.5.1 Norges oppfyllelse av sine forpliktelser etter Den europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk vedrørende beskyttelse og fremming av romani

Symboler brukt til å markere endringer i evalueringen fra forrige overvåkingsperiode:

↗ forbedring ✓ forverring = ingen endring

Ekspertkomiteen anser forpliktelsen*						
Artikkel	Norges forpliktelser vedrørende romani ⁵⁴	oppfylt	delvis oppfylt	formelt oppfylt	ikke oppfylt	ingen konklusjon
Paktens del II						
(Forpliktelser som staten må anvende på alle regions- eller minoritetsspråk innenfor sitt territorium)						
Art. 7 – Mål og prinsipper						
7.1.a	anerkjennelse av romani som et uttrykk for kulturell rikdom	=				
7.1.b	sikre at eksisterende eller nye administrative inndelinger ikke utgjør et hinder for fremmingen av romani					=
7.1.c	besluttsom handling for å fremme romani		↗			
7.1.d	tilrettelegging av og/eller oppmuntring til bruk av romani, muntlig og skriftlig, i offentlig (utdanning, rettsmyndigheter, administrative myndigheter og offentlige tjenester, media, kulturaktiviteter og -anlegg, det økonomiske og sosiale liv, grenseoverskridende kontakter) og privat virksomhet		=			
7.1.e	• opprettholdelse og utvikling av bånd, på de felter som er omfattet av denne pakt, mellom grupper i staten som bruker romani • opprettelse av kulturelle forbindelser med andre språkgrupper					=
7.1.f	framskaffelse av former og midler for undervisning og studier av romani på alle passende nivåer				=	
7.1.g	framskaffelse av muligheter som setter de som ikke snakker romani (også voksne), i stand til å lære det				=	
7.1.h	fremming av studier og forskning i romani ved universiteter eller tilsvarende institusjoner	↗				
7.1.i	fremming av tverrnasjonale utvekslinger, på de felter som er omfattet av denne pakt, til beste for romani					=
7.2	fjerne enhver uberettiget forskjell, utelukkelse, begrensning eller fortrinn i sammenheng med bruk av romani		=			
7.3	• fremme gjensidig forståelse mellom alle landets språkgrupper • fremme inkludering av respekt, forståelse og toleranse med hensyn til romani blant målene for utdanning og opplæring • oppmuntre massemedia til å inkludere respekt, forståelse og toleranse med hensyn til romani blant sine mål		=			
7.4	• ta i betraktning de behov og ønsker som er uttrykt av gruppen som bruker romani • etablere et organ i den hensikt å bistå myndighetene med råd i alle saker vedrørende romani		=			

* Ekspertkomiteen for Den europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk evaluerer partenes oppfyllelse av sine forpliktelser etter pakten som følger:

Oppfylt: Politikk, lovgivning og praksis er i samsvar med pakten.

Delvis oppfylt: Politikk og lovgivning er helt eller delvis i samsvar med pakten, men forpliktelsen er bare delvis gjennomført i praksis.

Formelt oppfylt: Politikk og lovgivning er i samsvar med pakten, men forpliktelsen er ikke gjennomført i praksis.

⁵⁴ Av hensyn til lesbarheten er paktens bestemmelser her gjengitt i forkortet og forenklet form. Den fullstendige versjonen av hver bestemmelse er tilgjengelig på traktatkontorets nettsted: <http://www.coe.int/en/web/conventions/> (traktat nr. 148).

Ikke oppfylt: Det har ikke vært truffet noen tiltak, verken med hensyn til politikk, lovgivning eller praksis, for å gjennomføre forpliktelsen, eller Ekspertkomiteen har i flere overvåkingsperioder ikke mottatt noen informasjon om gjennomføringen.

Ingen konklusjon: Ekspertkomiteen er ikke i stand til å trekke noen konklusjon om oppfyllelsen av forpliktelsen, siden myndighetene har framlagt utilstrekkelig informasjon eller ingen informasjon.

I sin evaluering av anvendelsen av art. 7 paragraf 1–4 på romani har Ekspertkomiteen tatt hensyn til at disse bestemmelsene skal anvendes *mutatis mutandis*.

Endringer i evalueringen fra forrige overvåkingsperiode

72. Vurderingen av artikkel 7.1.c oppgraderes til delvis oppfylt, på grunn av flere besluttsomme handlinger iverksatt av myndighetene for å beskytte og fremme romani, herunder vedtakelsen av språkloven, høye statlige bevilgninger i 2019 og 2020 til blant annet opprettelsen av et kultur- og kompetansesenter for romanifolket/taterne, og Språkrådets aktive veiledende rolle i arbeidet til beste for romani. Evalueringen av gjennomføringen av artikkel 7.1.h. er oppgradert til oppfylt, siden det foreligger forskningsresultater og prosjekter på universitetsnivå, som en elektronisk ordbok utarbeidet og ajourført av Universitet i Oslo.⁵⁵

73. Når vi har merket av for «ingen konklusjon» under artikkel 7.1.b, e. og i., er dette i tråd med artikkel 7.5 om ikke-territoriale språk og med respekt for de romanitalendes ønsker.

2.5.2 Anbefalinger fra Ekspertkomiteen om hvordan man kan forbedre beskyttelsen og fremmingen av romani i Norge

Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene i Norge til å oppfylle alle forpliktelser etter Den europeiske paktens om regions- eller minoritetsspråk som ikke anses for å være «oppfylt» (se under 2.5.1 over) og til å fortsette å oppfylle dem som er oppfylt. I denne forbindelse bør myndighetene ta særlig hensyn til anbefalingene som er gitt nedenfor. Anbefalingene fra Europarådets ministerkomité angående Norges anvendelse av minoritetsspråkspakten⁵⁶ er fortsatt gyldige i kraft av seg selv. Anbefalinger gitt som et ledd i paktens overvåkingsprosedyre skal være en støtte til myndighetene i gjennomføringsprosessen.

I. Anbefalinger for umiddelbare tiltak

a. Oppmuntre til bruk av romani, muntlig og skriftlig, i det offentlige liv, spesielt i utdanning, i samarbeid med språkbrukerne.   b. Fremme inkludering av respekt, forståelse og toleranse med hensyn til romani blant målene for utdanning, lærerutdanning og media.

II. Ytterligere anbefalinger

- c. Oppmuntre til ytterligere forskning på og undervisning i romani på universitetsnivå.
- d. Gi mer bærekraftig offentlig støtte til beskyttelse og fremming av romani.

⁵⁵ Se <https://tekstlab.uio.no/nro/htdocs/>; <https://www.hf.uio.no/multiling/english/publications/2017/2017-wiedner-norwegian-romani-a-linguistic-view.html>.

⁵⁶ RecChL(2001)5 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016804dce9d); RecChL(2003)2 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805df248); CM/RecChL(2007)3 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805afe1b); CM/RecChL(2010)2 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805cf75c); CM/RecChL(2012)8 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805c9276); CM/RecChL(2015)4 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805c2ba9); CM/RecChL(2018)4 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016808b7d02).

2.6 Sørsamisk

2.6.1 Norges oppfyllelse av sine forpliktelser etter Den europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk vedrørende beskyttelse og fremming av sørsamisk

Symboler brukt til å markere endringer i evalueringen fra forrige overvåkingsperiode:

↗ forbedring ✓ forverring = ingen endring

Eksperterkomiteen anser forpliktelsen*						
Artikkel	Norges forpliktelser vedrørende sørsamisk ⁵⁷	oppfylt	delvis oppfylt	formelt oppfylt	ikke oppfylt	ingen konklusjon
Paktens del II						
(Forpliktelser som staten må anvende på alle regions- eller minoritetsspråk innenfor sitt territorium)						
Art. 7 – Mål og prinsipper						
7.1.a	anerkjennelse av sørsamisk som et uttrykk for kulturell rikdom	=				
7.1.b	sikre at eksisterende eller nye administrative inndelinger ikke utgjør et hinder for fremmingen av sørsamisk	=				
7.1.c	beslutsom handling for å fremme sørsamisk	↗				
7.1.d	tilrettelegging av og/eller oppmuntring til bruk av sørsamisk, muntlig og skriftlig, i offentlig (utdanning, rettsmyndigheter, administrative myndigheter og offentlige tjenester, media, kulturaktiviteter og -anlegg, det økonomiske og sosiale liv, grenseoverskridende kontakter) og privat virksomhet		=			
7.1.e	• opprettholdelse og utvikling av bånd, på de felter som er omfattet av denne pakt, mellom grupper i staten som bruker sørsamisk • opprettelse av kulturelle forbindelser med andre språkgrupper	=				
7.1.f	framskaffelse av former og midler for undervisning og studier av sørsamisk på alle passende nivåer		=			
7.1.g	framskaffelse av muligheter som setter de som ikke snakker sørsamisk (også voksne), i stand til å lære det		=			
7.1.h	fremming av studier og forskning i sørsamisk ved universiteter eller tilsvarende institusjoner	=				
7.1.i	fremming av tverrnasjonale utvekslinger, på de felter som er omfattet av denne pakt, til beste for sørsamisk	=				
7.2	fjerne enhver uberettiget forskjell, utelukkelse, begrensning eller fortrinn i sammenheng med bruk av sørsamisk	=				
7.3	• fremme gjensidig forståelse mellom alle landets språkgrupper • fremme inkludering av respekt, forståelse og toleranse med hensyn til sørsamisk blant målene for utdanning og opplæring • oppmuntre massemedia til å inkludere respekt, forståelse og toleranse med hensyn til sørsamisk blant sine mål		=			
7.4	• ta i betraktning de behov og ønsker som er uttrykt av gruppen som bruker sørsamisk • etablere et organ i den hensikt å bistå myndighetene med råd i alle saker vedrørende sørsamisk	=				

* Ekspertkomiteen for Den europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk evaluerer partenes oppfyllelse av sine forpliktelser etter paktens som følger:

Oppfylt: Politikk, lovgivning og praksis er i samsvar med paktens.

Delvis oppfylt: Politikk og lovgivning er helt eller delvis i samsvar med paktens, men forpliktelsen er bare delvis gjennomført i praksis.

Formelt oppfylt: Politikk og lovgivning er i samsvar med paktens, men forpliktelsen er ikke gjennomført i praksis.

⁵⁷ Av hensyn til lesbarheten er paktens bestemmelser her gjengitt i forkortet og forenklet form. Den fullstendige versjonen av hver bestemmelse er tilgjengelig på traktatkontorets nettsted: <http://www.coe.int/en/web/conventions/> (traktat nr. 148).

Ikke oppfylt: Det har ikke vært truffet noen tiltak, verken med hensyn til politikk, lovgivning eller praksis, for å gjennomføre forpliktelsen, eller Ekspertkomiteen har i flere overvåkingsperioder ikke mottatt noen informasjon om gjennomføringen.

Ingen konklusjon: Ekspertkomiteen er ikke i stand til å trekke noen konklusjon om oppfyllelsen av forpliktelsen, siden myndighetene har framlagt utilstrekkelig informasjon eller ingen informasjon.

Endringer i evalueringen fra forrige overvåkingsperiode

74. Evalueringen av gjennomføringen av artikkel 7.1.c er oppgradert til oppfylt på grunn av flere besluttomme handlinger iverksatt av myndighetene for å bevare sørsamisk i nesten samme grad som nordsamisk og for å la det være omfattet tilsvarende av paktens del III.

2.6.2 *Anbefalinger fra Ekspertkomiteen om hvordan man kan forbedre beskyttelsen og fremmingen av sørsamisk i Norge*

Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene i Norge til å oppfylle alle forpliktelser etter Den europeiske paktens om regions- eller minoritetsspråk som ikke anses for å være «oppfylt» (se under 2.6.1 over) og til å fortsette å oppfylle dem som er oppfylt. I denne forbindelse bør myndighetene ta særlig hensyn til anbefalingene som er gitt nedenfor. Anbefalingene fra Europarådets ministerkomité angående Norges anvendelse av minoritetsspråkspakten⁵⁸ er fortsatt gyldige i kraft av seg selv. Anbefalinger gitt som et ledd i paktens overvåkingsprosedyre skal være en støtte til myndighetene i gjennomføringsprosessen.

I. *Anbefaling for umiddelbare tiltak*

- a. Framskaffe former og midler for undervisning i og studier av sørsamisk på alle passende nivåer, herunder ved fjernundervisning.**
- b. Sikre at det er incentiver som gjør at elever som har valgt sørsamisk som andrespråk i grunnskolen, fortsetter med sørsamisk på videregående, da dette er rekrutteringsgrunnet for lærerutdanning for sørsamisk.**

II. *Ytterligere anbefalinger*

- c. Framskaffe muligheter som setter de som ikke snakker sørsamisk, også voksne, i stand til å lære det.
- d. Oppmuntre til bruk av sørsamisk, muntlig og skriftlig, i utdanning, i media og i kulturaktiviteter.

⁵⁸ RecChL(2001)5 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016804dce9d); RecChL(2003)2 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805df248); CM/RecChL(2007)3 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805afe1b); CM/RecChL(2010)2 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805cf75c); CM/RecChL(2012)8 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805c9276); CM/RecChL(2015)4 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805c2ba9); CM/RecChL(2018)4 (https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016808b7d02).

Kapittel 3 [Forslag til] Anbefalinger fra Europarådets ministerkomité

Ekspertkomiteen anerkjenner det arbeidet norske myndigheter har gjort for å beskytte regions- eller minoritetsspråk som snakkes i landet, men har i sin evaluering valgt å konsentrere seg om noen av de viktigste manglene ved gjennomføringen av pakten. Anbefalingene som Ekspertkomiteen har framlagt for Ministerkomiteen, skal imidlertid ikke tolkes slik at de svekker relevansen av andre, mer detaljerte observasjoner i rapporten, som fortsatt er gyldige i kraft av seg selv. Anbefalingene Ekspertkomiteen foreslår, er utarbeidet deretter.

Ekspertkomiteen opprettet ved Den europeiske pakt om regions- eller minoritetsspråk foreslår i samsvar med paktens artikkel 16 paragraf 4 og på grunnlag av informasjonen i denne rapporten, at Ministerkomiteen kommer med følgende anbefalinger til Norge.

Ministerkomiteen anbefaler –

i samsvar med artikkel 16 i Den europeiske pakt om regions- eller minoritetsspråk,

under henvisning til ratifikasjonsdokumentet deponert av Norge 10. november 1993,

etter å ha merket seg Ekspertkomiteens evaluering av Norges anvendelse av pakten,

idet den tar hensyn til at denne evalueringen bygger på opplysninger framlagt av Norge i den åttende periodiske rapport, tilleggsopplysninger gitt av norske myndigheter, informasjon framlagt av organer og foreninger som er lovlig etablert i Norge, og opplysninger Ekspertkomiteen innhentet under sitt besøk i landet –

at norske myndigheter tar hensyn til alle observasjonene og anbefalingene fra Ekspertkomiteen, og særlig

1. bevilger bærekraftige midler til revitalisering og utvikling av kvensk, lulesamisk, sørsamisk, romanes og romani, de mest truede minoritetsspråkene
2. overvåker etterspørselen etter undervisning i og/eller på samiske språk på hvert utdanningsnivå, fra barnehage til høyere utdanning, og møter foreldrenes etterspørsel etter barnehageplasser
3. treffer tiltak for å styrke rekrutteringen til kvensk og samisk lærerutdanning

Ministerkomiteen ber norske myndigheter om å framlegge opplysninger om gjennomføringen av anbefalingene for umiddelbare tiltak innen 1. januar 2023 og sin niende periodiske rapport innen 1. juli 2025.⁵⁹

⁵⁹ Se Ministerkomiteens beslutning CM/Del/Dec(2018)1330/10.4e Outlines for the periodical reports on the implementation of the European Charter for Regional or Minority Languages to be presented by the States Parties, CM(2019)69-final.

Vedlegg I: Ratifikasjonsdokument

Norge

Deklarasjoner i ratifikasjonsdokumentet deponert 10. november 1993 – original på engelsk

Vi forplikter oss til å gjennomføre bestemmelsene i paktens del I, II, IV og V, og i tillegg, i samsvar med artikkel 2 paragraf 2, bestemmelsene i følgende artikler, paragrafer og underparagrafer i paktens del III:

I artikkel 8:

Paragraf 1, underparagraf a (iii), b (iv), c (iv), d (iv), e (ii), f (ii), g, h, i
Paragraf 2

I artikkel 9:

Paragraf 1, underparagraf a (i-iv), b (i-iii), d
Paragraf 2, underparagraf a
Paragraf 3

I artikkel 10:

Paragraf 1, underparagraf a (iii), b, c
Paragraf 2, underparagraf a, b, c, d, e, f, g
Paragraf 3, underparagraf b
Paragraf 4, underparagraf a
Paragraf 5

I artikkel 11:

Paragraf 1, underparagraf a (iii), b (i), c (ii), e (i), f (ii), g
Paragraf 2

I artikkel 12:

Paragraf 1, underparagraf a, d, e, f, g, h
Paragraf 2
Paragraf 3

I artikkel 13:

Paragraf 2, underparagraf c, e

I artikkel 14:

underparagraf b.

Ovennevnte paragrafer og underparagrafer får anvendelse på det samiske språk i samsvar med artikkel 3 paragraf 1.

Periode som omfattes: 1.3.1998 –

Erklæringen ovenfor berører artikkel 10, 11, 12, 13, 14, 2, 3, 8, 9

Vedlegg II: Kommentarer fra norske myndigheter

1. Norske myndigheter ønsker velkommen rapporten fra Ekspertkomiteen for den europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk. Vi vil benytte anledningen til å takke Ekspertkomiteen for det omfattende arbeidet den har lagt ned i utarbeidelsen av rapporten. Vi gjenntar at vi ser fram til fortsatt dialog og samarbeid i neste overvåkingsperiode.

2. Vi setter også pris på muligheten til å komme med kommentarer og observasjoner angående rapporten. Vi har valgt å framheve noen få problemer i våre kommentarer. Hvis vi har latt være å kommentere et tema eller en problemstilling, betyr imidlertid ikke dette nødvendigvis at vi går god innholdet i rapporten. Vi ønsker vidare, selv om dette dokumentet ikke er stedet for å utdype temaer der det er enighet, å understreke at vi er enige i, og setter pris på, mange deler av rapporten.

Generelle kommentarer

Lulesamisk og sørsamisk

3. 1. september 2021 vedtok den norske regjering å sende en formell erklæring til Europarådet om at Norge utvider sine forpliktelser til å la 38 paragrafer i paktens del III gjelde for lulesamisk og sørsamisk. Årsaken til den manglende rapporteringen om lulesamisk og sørsamisk i denne overvåkingsperioden, for eksempel når det gjelder utdanning og media, er at vi ikke var forpliktet til å avgi slik rapportering da rapporten ble lagt fram; disse språkene var bare ratifisert under paktens del II. Vi ser fram til å rapportere om gjennomføringen i neste overvåkingsperiode.

Kommentarer punkt for punkt

4. *Punkt 23* gir inntrykk av at det bare tilbys høyere utdanning på samisk ved Samisk høgskole (Sámi Allaskuvla) i Kautokeino. Dette er ikke riktig. Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet (UiT) og Nord Universitet tilbyr også høyere utdanning på samisk. Samisk høgskole og UiT tilbyr utdanning på nordsamisk, mens Nord Universitet tilbyr utdanning på lulesamisk og sørsamisk. Vi foreslår derfor følgende justering: «Utdanning på samisk tilbys på Samisk høgskole⁶⁰ (Sámi Allaskuvla) i Kautokeino, **Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet og Nord Universitet.**»

5. I *punkt 34* lyder fjerde setning: «I Troms og Finnmark ga én av tre skoler som tilbyr undervisning i kvensk og finsk som andrespråk, nett- eller hybridundervisning avhengig av omstendighetene.» Disse tallene er ikke korrekte, andelen er lavere. Vi foreslår at setningen omformuleres slik: «I Troms og Finnmark ga ~~én av tre skoler som tilbyr~~ **noen skoler som tilbyr** undervisning i kvensk og finsk som andrespråk, nett- eller hybridundervisning avhengig av omstendighetene.»

6. Når det gjelder *punkt 46* tredje setning, vil norske myndigheter gjerne påpeke at den nye førskolen for rombarn i alderen 5–6 år er tospråklig romanes-norsk, men at hovedspråket og hovedfokuset likevel er romanes.

7. Når det gjelder gjennomgangen av oppfyllelsen av *artikkel 7.1.h i paktens del II*, er det uklart for oss hvorfor «fremming av studier og forskning i sørsamisk ved universiteter eller tilsvarende institusjoner» har blitt vurdert som oppfylt, mens den tilsvarende artikkelen for lulesamisk er vurdert som delvis oppfylt. Til tross for at det ganske riktig er et beskjedent studietilbud på begge disse språkene, er det et litt bredere tilbud på lulesamisk enn på sørsamisk.

⁶⁰ Samisk høgskole har et nasjonalt ansvar for samisk høyere utdanning i Norge, herunder utdanning innen undervisning og journalistikk. Høgskolen forsøker å utvikle sine studieplaner ut fra samiske behov, og samisk som akademisk språk. Høgskolen har studenter fra fire naboland der samiske språk snakkes.